

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 8
Aug.
1950.
Pris 65 öre

Byggnadsfirman

Åke Nilsson

Malmö

Uttör Nybyggnader och Reparationer

==== Telefon 230 75 ====

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan

Jacquardkort — Registerkartong

PÅ TAL OM godare
INLÄGGNINGAR

Ni vet väl, att en hel-
flaska Perstorps kon-
centrerade ättika å 1:10
ger 2½ liter inlägg-
ningsättika eller 5 liter
matlagingsättika ...
Mer än 245 millioner
liter Perstorps matlag-
ningsättika ha förbru-
kats under ädlingens
67-åriga tillvaro.

PERSTORPS
koncentrerade ättika
— en skånsk ädling —

Jeppssons Pälsvaruaffär

MÖLLEVÅNGSGATAN 31 B

Tel. 176 59

MALMÖ

Tel. 176 59

Stilfullt och välgjort arbete

Humana priser

VÄRMEPANNOR

för KOKS, OLJA, KOL

AB SVENSKA STREBELVERKEN
VÄSTERVIK

Ensamförsäljare:

AB Gustavsbergs Fabriker, Stockholm

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

13:e årgången

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.
Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.
Prenumerationspriser: helt år 7:—,
halvt år 4:—.

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:
Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:
Kamrerigatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

En internordisk deklARATION

Vid De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisations sammanträde i Trondheim den 17—20 juni gjordes ett uttalande, vari man hävdade att olika överdrivna former av smittorädsla utgöra ett stort hinder för det betydelsefulla arbete, som nu pågår i de nordiska länderna för att bereda arbete och försörjning åt f. d. tbc-sjuka.

Deklarationen från Trondheim — även återgiven i den svenska radions nyhetsutsändning genom TT — som återfinnes på annan plats i detta nummer, må här bli föremål för några korta kommentarer. Först bör betonas, att deklARATIONEN, som i sig formulerats som en anklagelse för bristande medkänsla för människor drabbade av tuberkulos, inte ensidigt bör betraktas som en sådan. "Anklagelsen" — om man nu tolkar deklARATIONEN som sådan — bottnar emellertid innerst i ett trygghetskrav, ett krav, som gäller för både sjuka och friska. Att tuberkulosen är en smittosam sjukdom är något folk i allmänhet har klart för sig. I det avseendet kan man knappast påstå att någon okunnighet råder. Sedan är det fråga om under vilka förhållanden man har anledning hysa fruktan för smitta. För många människor tycks blotta vetskapen om att en person någon gång i sitt liv haft tuberkulos vara fullgott bevis för domslutet: den människan är farlig. Det är ett uttryck för vad man kan kalla hysterisk bacillskräck. Som ett praktiskt exempel på denna form av hysterisk bacillskräck kan vi nämna följande lilla historia, ventilerad i pressen för någon tid sedan. Det rörde sig om en person, som kallats till dispensärkontroll och brevet med firmanamnet "dispensär" ingav sådan fruktan att grannarna till personen ifråga inte vågade ha sin post i samma brevlåda som denne. Sådana saker inträffar

tyvärr allt fortfarande. Vilken tuberkulosläkare som helst torde ge klart besked, att i sådant fall finns ingen som helst anledning till fruktan, om man nu är okunnig nog att tvivla på ett sådant självklart faktum.

Under vilka förhållanden har man då anledning att hysa fruktan? Ja, här är det naturligtvis inte möjligt att försöka analysera alla de olika situationer under vilka man kan komma i kontakt med tuberkulosens smittoämne. Detta hör närmast till den upplysningskampanj, som avsetts att följa i Trondheim-deklARATIONENS spår. Ett kan man dock utan vidare förbehåll fastslå, och det är, att i normalt umgänge människor emellan finns inte någon anledning till fruktan för f. d. sanatoriepatienter. Och härvid bör man komma ihåg, att de allra flesta sanatoriepatienter utskrivs som smittofria och i gott hälsotillstånd samt att sanatoriekuren samtidigt innebär att man lär sig sjukdomens hygieniska ordningsregler och iakttagelser dem. Detta är något som man ute i samhället borde se som en hälso-garanti och inte som ofta sker betrakta de utskrivna med sjuklig misstänksamhet. Doktor John Lundquist, som är medicinalstyrelsens föredragande i tuberkulosfrågor, framhåller bl. a. i detta sammanhang i en tidsningsintervju, att även personer med öppen tuberkulos, vilka numera utgöra ett litet antal fall, inte alls utgöra någon smittofara, om man iakttagelser elementära, hygieniska ordningsregler i umgänget med medmänniskorna. Man kan bo tillsammans med en sådan person utan risk för hälsan.

Det är — som tidigare framhållits — inte vår mening att här mera utförligt behandla smittoproblemet. Den internordiska deklARATIONEN vill emellertid främst — liksom våra korta kommentarer — här närmast ge

Rådslag i Trondheim med Nordiska Tuberkulosförbunden

Riksdagsman Sigfrid Jonsson

De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisation, vari tuberkulosförbunden i Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island ingå som medlemmar, har hållit sitt årssammanträde i Trondheim dagarna den 17—20 juni. Efter sedvanliga överläggningar förrättades styrelseval, varvid följande representanter respektive organisationer i de olika länderna invaldes: Svend Malthausen och Urban Hansen, Danmark, Edvard Personen och Ilmari Tammisto Finland, Thordur Benediktsson och Asberg Johannesson, Island, Karl Hammerstedt och Stein Vik, Norge, samt Einar Hiller och Sigfrid Jonsson, Sverige. Som ordförande respektive sekreterare omvaldes ordföranden i De lungsjukas riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jonsson och kamrer Einar Hiller, Sverige. Centralorganisationens sekretariat förelades även för nästa period till Stockholm. Vid sammanträdet gjordes ett uttalande om den smittorädsla, som ofta är till stort hinder för f. d. lungsjuka vid återgång till samhälle och arbetsliv. Uttalandet, som kommenteras på ledande plats i detta nummer, återgives här in extenso.

Uttalande vid Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisationens sammanträde i Trondheim den 17—20 juni 1950.

De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisation samlad till årsmöte i Trondheim 17—20 juni 1950, konstaterar de vanskligheter, som oftast obefogad smittorädsla medför för den lungsjuke i samhället. Från samhällsorganens sida har under senare år beaktansvärda ansträngningar gjorts för att återföra delvis arbetsföra till produktionslivet. Dessa åtgärder äro av stor betydelse för de lungsjuka, vilkas svårigheter vid återgången till normalt arbetsliv äro mera speciella än för andra grupper partiellt arbetsföra. Tyvärr förringas värdet av en god omskolning och yrkesutbildning genom den smittorädsla den lungsjuke ofta möter på arbetsplatsen och i samhällslivet, vilket även i regel gäller den som kunnat återvända till sin tidigare anställning. De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisation konstaterar, att denna befolkningsmentalitet är ovärderlig dagens kultursamhälle, och väddar till all auktoritet inom de nordiska länderna, såsom press, radio, arbetsgivare och fackföreningar m. fl. att medverka till en annan inställning.

De nordiska tuberkulosförbunden skola i respektive länder på allt sätt gemensamt med samhällsorganen och övriga berörda parter aktualisera en upplysnings- och propagandaverksamhet i syfte att skapa tolerans och förståelse för de lungsjukas problem.

uttryck åt viljan hos de tuberkulosas egna landsorganisationer i Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island, att komma tillrätta med ett folkpsykologiskt problem, en vrångbild i folkmedvetandet av sjukdomen tuberkulos, som sannerligen inte är något vackert drag i ett kultursamhälle.

Det finns också folk som resonerar som så, "att man inte ska tala så mycket om bacillskräck". Det gör bara saken värre. För vår del framstår det som en absolut nödvändighet att ge så stor offentlighet som möjligt åt frågan. Det är tyvärr inte så att det går att tiga ihjäl problemet. Den moderna social- och arbetsvården, som nu påbörjat en lovande verksamhet med arbetsplanering och arbetsplacering för f. d. sanatoriepatienter möter i sitt arbete smittorädslan i de mest skiftande former och situationer. Signalen från Trondheim

bör vara välkommen inte minst för socialvårdens ansvariga. De tuberkulosas organisationer vill med en upplysningskampanj skapa en grund för förtroendefullt samarbete — en trygghetsgaranti mot psykologiska missförstånd och neurotiska skräckföreställningar om tuberkulosen. Det torde vara väl betänkt med en sådan aktion nu, då tuberkulosödligheten går ned så kraftigt, behandlingsmetoderna drivas till fulländning och kemoterapi gör sitt segertåg genom världen. Att de tuberkulosas organisationer i hela Norden går fram på samma linje är väl också ganska naturligt. De som haft mesta kännningen av trycket från skräckföreställningarna omkring tuberkulosen vilja självfallet vara med i arbetet att skapa ett friskare folkmedvetande om sjukdomen.

Sixten Hammarberg.

MAN skriver I PRESSEN

Stockholms-Tidningen har i en rad artiklar behandlat de lungsjukas svårigheter i dagens samhälle — artiklar som i realism visar, att de missförhållanden vi blottar i denna tidskrifts spalter ingalunda är överdrivna skrivbordskonstruktioner. Tidningen sammanfattar synpunkterna i en ledare:

När den kände överläkaren vid Österåsens sanatorium, dr Helge Dahlstedt, i dagens tidning instämmer med den kritik mot tbc-vården, som från de lungsjukas eget håll utformats i några tidigare fjärdesides-artiklar, inser vi nog litet var att samhället har försummelser att gälda på denna kant. Statsmakterna kan inte nöja sig med en generell hänvisning till att samtliga partiellt arbetsföra grupper har sina trängande problem. Det gäller här — särskilt i fråga om tbc-patienternas eftervård — helt speciella problem.

Statsrådet Möller skickade i fjol en hälsning till De lungsjukas riksförbunds 10-årsjubileum. Den enda konkreta fråga socialministern diskuterade, vid sidan av en allmän hänvisning till det utlåtande som kommittén för partiellt arbetsföra då avlämnat, var den uteblivna utbildningsanstalten för lungsjuka vid Spenshults sanatorium. Statsrådet förklarade därvid att den huvudsakliga anledningen till att projektet strandat inte var dess dyrbarhet utan den omständigheten att "endast ett ringa antal skulle årligen kunna mottagas för utbildning". På *Stockholms-Tidningens* förfrågan förklarar statsrådet Möller att han i dagens situation inte har något att tillägga till sin framställning för ett år sedan i *De lungsjukas 10-års-skrift*. De krav, som framställdes i mag. Wallmarks artikel i lördags och som understrykes av dr Dahlstedt, skulle alltså inte kunna påräkna något omedelbart intresse.

Ingen betvivlar socialministerns goda vilja att ge ett handtag åt de f. d. sanatoriepatienter, som genom arbetsträning och omskolning skulle kunna återerövrats åt produktionen men framförallt bli lyckligare människor. Vi är inte heller okunniga om det brydsamma statsfinansiella läget men är sannerligen inte beredda att avråda från en experimentell utbildningsverksamhet enbart av den anledningen, att den inte skulle fylla hela det rådande behovet.

Förhoppningarna, att en förbättrad läkarvård så småningom skall utmanövrera tuberkulosen som folksjukdom, får inte tas till intäkt för ytterligare försummelser mot dem som nu är lungsjuka.

Om man tar i betraktande att Nationalföreningens stora utredning om eftervård för lungsjuka överlämnades till Socialdepartementet 1939, kan man nog instämma i att det inte gått särdeles fort med åtgärderna. Nu har det ju sedan dess många gånger bevisats att det är lönande för samhället med eftervård — understödstagare ha blivit yrkesmän och skattebetalare. Där

har ju argumentet med skattetrycket och det finansiella läget knappast något stöd — fortsatt reformpaus är dålig samhällsekonomi.

Lungkräfta angriper mest starka rökare?

Ordföranden i den amerikanska cancerforskningsföreningen, dr Oschner, framhåller att lungkräfta hos män synes ha samband med cigarettökning enligt vad *Svenska Dagbladet* meddelar:

Dr Oschner framhåller bl. a., att lungkräfta förekommer nästan uteslutande hos män och synes vara samkopplad med cigarettökning. Lungkräftan har blivit en allt vanligare sjukdom. Den fortsätter att gripa omkring sig och drabbar mestadels dem som röker för mycket. Även kvinnor, som är s. k. mammutrökare, får ofta sjukdomen. Enligt dr Oschner ställs diagnosen bäst genom röntgen och största utsikterna till bekämpande av sjukdomen har man om man genom operativt ingrepp avlägsnar den angripna lungan.

— Man skall ha klart för sig, säger professor Berven, som senast berörde ämnet i sin avskedsföreläsning på Karolinska sjukhuset, att cigarettökningen icke är orsak till kräfta. Orsaken är ännu okänd, men rökningen försätter slemhinnorna i ett så dåligt tillstånd, att när kräftan sätter in, så blir slemhinnorna lätt säte för sjukdomen. Belysande är, att cancer hos snustuggare alltid sätter sig på just det ställe där vederbörande haft sin tuggbuss. Kräfta i struphuvudet träffar också nästan enbart människor, som ger sig hän åt lyxkonsumtion av cigaretter. Med lyxkonsumtion menar då professor Berven en förbrukning av 30—40 cigaretter per dag. Risker förefinns emellertid redan vid en förbrukning av över 15 cigaretter om dagen.

En social skildring av den lungsjukes situation

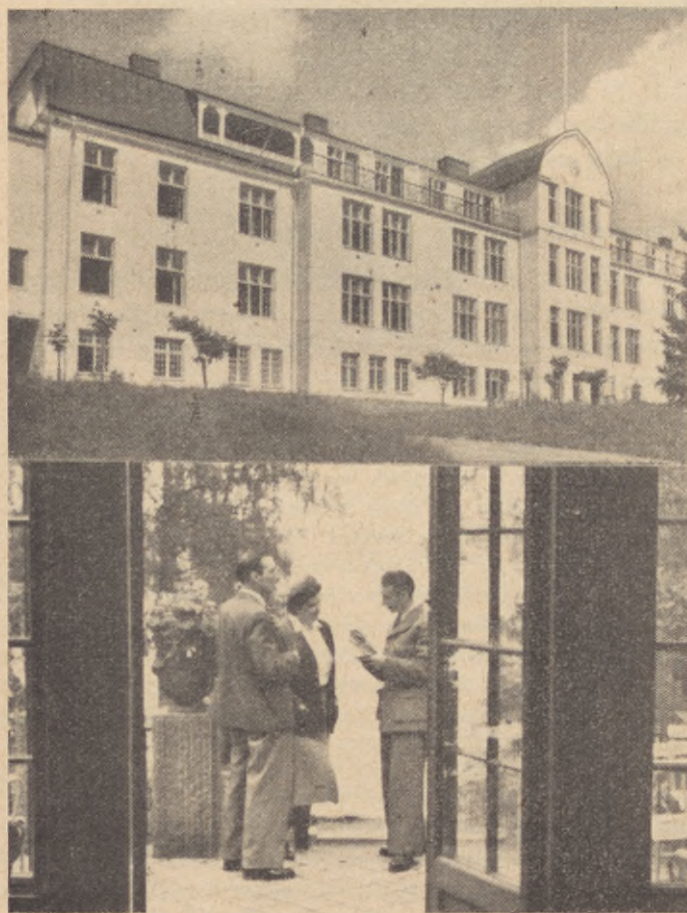
efterlyser *Kvällsposten*, som anser att diktarna hittills stannat på halva vägen. Man har nöjt sig med att skildra livet inom sanatorieväggarna eller inskränkt sig till mera romantiserade skildringar, ofta från lyxbetonade sanatoriemiljöer:

Det finns redan en omfattande litteratur om de lungsjuka, men det är mest själva sanatorielivet, som lockat författarna. Sanatorietillvaron rymmer så många egenheter och ger så många möjligheter att ställa själsliga problem i bjärt belysning, att detta är mycket naturligt. Det finns emellertid knappast någon svensk litteratur, som skildrar de lungsjukas situation i hela dess vidd. I slutkapitlet på en sanatorieroman öppnas sjukhusgrinden, och den lungsjuke går ut mot det väntande livet bland de friska. Eller punkt och slut sätts, då den sjuke dragit sitt sista andetag i isoleringsrummets ensamhet efter att

DÅLIG SAMHÄLLESEKONOMI

Om "riksare" och sämre lottade

Av Sven Vallmark

Det diskuteras bland sanatoriepatienter och f. d. patienter om varför "en riksare" får betydligt mera av staten än "fattigvårdsfallen" av "småla kommunalgubbar". På en punkt är man enig: att snart komma i arbete och slippa alla "understödsinstanser."

Det är en kategori patienter, som på sanatoriet är rätt avundad och jämförd med de flesta också är avundsvärd. Det är de s. k. "riksarna", d. v. s. de patienter som på grund av skada ådragen under beredskapstjänsten åtnjuter ersättning från Riksförsäkringsanstalten. Denna ersättning utgår dels i form av sjukpenning jämte del av vårdkostnaderna under vård-

under många och långa månader ha legat och hostat upp bitar av sina förstörda lungor. Men den lungsjukes kamp, eller tragedi, eller vad man nu vill kalla hans öde, utspelas i samma mån ute i vardagslivet. En bred episk skildring av hans livssituation måste för att vara hel och adekvat som socialt dokument också gå utanför sanatoriegrindarna — till hemmen och arbetsplatserna.

tiden, dels som s. k. invalidränna under konvalescensen. Under sjuktiden erhåller den sjuke, efter det att vården på landstingsplats betalats, 8 kronor och 37 öre om dagen i sjukpenning, alltså drygt 250 kronor i månaden. Detta belopp är skattefritt. Det kan inte sägas vara dåligt att sedan mat och husrum betalats ha 250 kronor över till kläder och övriga levnadskostnader. Man får givetvis komma ihåg, att en del av dessa medel under nuvarande förhållanden kan gå till betalning av hyra för en bostad, som man ej kan hyra ut och ej törs släppa ifrån sig, o. likn. Men det är i alla fall inte dåligt. Sjukhustiden brukar också vara riksarens gyllene tid, under vilken han vanligen brukar kunna lägga en del på hög till utskrivningens hårda dag. Ty hur går det då? Jo, då ändras sjukpenningen till invalidränna, som vid 100 procents invaliditet f. n. utgår med 275 kronor i månaden. Detta belopp är icke skattefritt, utan ett skatteavdrag göres, som för en ensamstående person uppgått till 37 à 38 kronor i månaden. Konvalescenten har alltså fått behålla 237 à 238 kronor i månaden att klara samtliga sina levnadskostnader med, medan den sjuke, som hade husrum, mat, klädttvätt, värme m. m. betalda, fick behålla mer än 250 kronor i månaden som skattefri sjukpenning! Detta låter fullkomligt barockt och är det naturligtvis också, men det är faktiskt sant. Så besynnerliga resultat kan ekonomiska experters beräkningar leda till. Förhållandet är också en utmärkt illustration till det skriande missförhållande, som alltid rått mellan den omsorgsfullt tryggade sjukhustiden och den lika otrygga konvalescensen.

Låt oss så se på vad sjuklingen kostar samhället i de båda fallen, dels som intagen på sjukhus, dels som konvalescent. Till kostnaderna för den sjuke från Riksförsäkringsanstaltens sida kommer samhällets vårdkostnader, som numer sällan torde understiga 500 kronor i månaden. Samhällets sammanlagda kostnader för den sjuke blir alltså omkring 750 kronor i månaden — åtminstone. Som konvalescent kostar han samhället 275 kronor i månaden, varav drygt 35 kronor återbäres i form av skatt. Uppenbart är att det måste vara ett samhällsekonomiskt intresse av första ordningen att hålla konvalescenten kvar ute i samhället. Att det går lättare för den ekonomiskt bättre ställda att klara sig är fastslaget genom åtskilliga undersökningar. Alltså bör det ligga i samhällets eget intresse att genom en

förbättrad invalidranta förbättra konvalescentens situation och därigenom i görligaste mån gardera sig mot ett återfall. Att en sjuklig människa numer har svårt att klara sig på egen hand ute i samhället på 235 kronor i månaden är klart, särskilt i de fall där hon inte själv orkar svara för sin matlagning utan är nödsakad att intaga sina måltider ute. Framför allt gäller detta tätorterna.

*

Likväl är riksarna en avundad kategori bland de lungsjuka, och med rätta. Följande fall skall belysa detta. Ett gift par från en mellannorrländsk skogssocken — båda lungsjuka — vände sig för någon tid sedan till en av de lungsjukas föreningar med en förfrågan. Före sitt giftermål hade de båda haft sjukpension med cirka 1.200 kronor om året — mannen hade dessutom haft ett mindre hyresbidrag. Efter det att de gift sig sänktes den sammanlagda pensionen till 1.800 kronor — alltså 150 kronor i månaden. Något hyresbidrag fick de icke. De anhöll om ett bränslebidrag till den dåliga, vedeldade bostaden, som var mycket kall, men fick avslag. Avslaget motiverades med att pensionen vore fullt tillräcklig för att täcka deras levnadsomkostnader. Båda makarna råkade snart ut för återfall och intogs på sanatorium i ganska dåligt skick. För båda kom revbensoperation på tal.

Vad hade nu inträffat genom återfallen rent ekonomiskt? Jo, bortsett från att makarnas möjligheter att klara sig ute i livet avsevärt försämrats, så hade de utgifter de förorsakade samhället stigit katastrofalt. Var och en fick behålla sin pensionsdel, sedan 1 krona om dagen avdragits för vårdkostnader, men dessutom kostade de samhället cirka 1.000 kronor i månaden i direkta vårdkostnader. Hade det inte varit betydligt bättre ekonomi att öka dessa människors pension till åtminstone 300 kronor i månaden och därmed ge dem en verklig chans att klara sig? Samhället hade säkerligen icke förlorat på en sådan åtgärd.

Det kan tilläggas, att lungsjukeföreningen i fråga ville dra saken inför offentligheten genom en aktion i pressen, men att makarna bestämt avböjde detta. Känsliga människor figurerar ogärna offentligt i dylika sammanhang, allra minst som lungsjuka ute på landsbygden. Det är lätt nog att få skrämde blickar och smittoskräcksavoghet över sig ändå. Det brukar ju också vara så att just de känsligaste och ömtåligaste naturerna har svårast att stå på sig i sina mellanhavanden med hårdhudade socialvårdsinstanser.

Men nog är det tråkigt, att dylika fall gång på gång skall dyka upp, och nog har man anledning att mer än en gång fråga med vad slags ekonomisk visdom samhället styres.

PAS är likvärdigt med Streptomycin

synes framgå av en undersökning som gjorts vid Karolinska institutet. Undersökningen är ännu inte publicerad, men i en intervju med docent Gunnar Lindgren i *Aftonbladet* framgår att båda läkemedlen ha stora förtjänster, men att PAS är fritt från biverkningar.

Utom det att Pas — para-amino-salicylsyra — tas genom munnen och således är att föredra framför injektioner, är det praktiskt taget fritt från sådana biverkningar, som har någon praktisk betydelse för dess användbarhet. Och för behandlingen av vanlig lungtuberkulos — häri inräknas alltså icke miliartbc och tuberkulös meningit — har PAS och streptomycin vid en två år lång svensk undersökning visat sig vara likvärdiga!

— Detta blev en stor och glädjande överraskning för oss säger docent Gunnar Lindgren, föredragande i läkemedelsärenden hos medicinalstyrelsen. Jämte med. dr John Lundqvist i Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos och laborator Leonard Goldberg vid Karolinska institutet har han bildat kärnan i en forskargrupp av sanatorieläkare. Amerikanerna har länge intagit en avvaktande hållning till PAS, fortsätter docent Lindgren, men nu har det gått så långt, att de tillverkar medlet själva. Den nya undersökningen vars resultat ännu inte publicerats, bör kunna ge dem ett gott begrepp om det lehmanska preparatets användbarhet.

Vår senaste undersökning föregicks av en som startade hösten 1947, fortsätter docent Lindgren. Den klarlade PAS-preparatets verkan jämförd med den traditionella behandlingen, den utan kemoterapi. PAS visade sig ha en absolut säkerställd effekt. Sedan har vi nu gått vidare och jämfört PAS med streptomycin, varvid framkommit, att medlen i verkan följer varandra parallellt på alla områden. Vid den vanliga lungtuberkulosen i icke alltför akut skede är det följaktligen, med hänsyn till väntad terapeutisk effekt, praktiskt taget likgiltigt, vilket av medlen man använder. Och då är det naturligt om man väljer det som är lättast att ge och som har minst biverkningar.

Man gissar att streptomycinet ingriper i bakteriens ämnesomsättning på någon ömtålig punkt. PAS är konstruerat så, att det är snarlikt ett ämne i kroppen, som bakterien oundgängligen behöver. Den blir med andra ord lurad att konsumera PAS i stället för detta ämne, varpå den dör. I elektronmikroskopet ser bacillierna likadana ut efter inverkan av PAS och streptomycin: ruggiga utan klara konturer.

Även om streptomycinet inom en del av sitt användningsområde lämpligen bör ersättas med andra medel och reserve ras endast för vissa typer av fall, har det spelat en utomordentlig roll under de sex år det funnits, framhåller docent Lindgren till slut.

Från Örebro läns tuberkulosvård

Kurator, terapeut och arbetsträninginstitut göra sanatorievården
effektivare — sjukvård och eftervård samordnas

Överläkare, dr Helena Klein, som tjänat Garphyttans sanatorium under 24 år.

Status är en bra tidning, det tror jag man kan säga. Det står i varje fall en hel del läsvärt i den, både "fackligt" och skönlitterärt. Novellerna kritiserar ofta av dem som gillar den kolorerade veckopressens schejkrantik, och det är ett bevis så gott som något på deras litterära standard. Korsordet skänker mig varje månad en stunds angenäm sysselsättning, och jag föreställer mig att även schackspalten har en stor uppgift att fylla.

Men ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Här har vi nu i år fått läsa om Hålahult och Österåsen, Hällnäs och Sandträsk, men inte en rad har där stått om vårt kära Garphyttan! Har ni inte märkt det? Det är ju uppenbarligen en brist, så tycker i varje fall vi som ligger på Garphyttan sanatorium, men nu tänkte jag råda bot för det.

Sanatoriet ligger mycket vackert på slutningen av Kilsbergen, de "blå bergen". "Som en rövarborg från

forna ofredstider" heter det i en gammal sanatorievishärifrån, men den långa, röda tegelfasaden med desklättrande vildvin ger inget fientligt intryck utan verkar tvärtom vänlig och inbjudande. Om sommaren bjuder den lummiga grönskan i parken framför sanatoriet på skugga och svalka, medan skogen, som står på lur bakom ligghallarna, lockar med trevliga promenadvägar till "dammen" eller "klöverängen", eller andra platser som vi sängliggare än så länge bara känner till namnet.

Här vårdas ungefär 120 patienter — en avd., barnavdelningen, är stängd sedan några år tillbaka — och bland dessa 120 män och kvinnor finns mig veterligt inga notabiliteter, ingen 40-talistisk författare, inget uppseendeväckande original. Vi är helt vanliga sotare, vår situation är densamma som tusentals andra lungsjukas på sanatorier och sjukstugor landet runt.

Vad Birger Vikström berättar från Sandträsk gäller även oss. Livet är sig lika på alla sanatorier. Men vår smak är inte lika ensidigt inriktad på portföljer. Arbetsterapi har bedrivits här sedan jan. 1948, och från febr. 1949 har vi en fast anställd arbetsterapeut, fru Gunvor Berggren. Vad hon uträttat ibland oss kan inte överskattas. Hon hjälper oss tillrätta och uppmunttrar oss att pröva på nya, roliga uppgifter. Hon hade inte mer än hunnit börja här, förrän hon övertalade mig att sy ett par handskar — jag som aldrig använt händerna till annat än att hålla i pennskaft med — och jag lyckades därmed! Tänk er min stolthet den dagen jag kunde förära min moder ett par egenhändigt fabrikerade svarta mockahandskar som passade perfekt! För första gången på många år hade jag en känsla av att jag verkligen dög något till.

Här arbetas med läderplastik, man syr och väver, knyter ryor och sysslar med lera och keramik. Anskaffandet av en fin elektrisk brännugn medförde högkonjunktur för keramikframställningen. Och vilka saker som åstadkoms! Skulpterade djur, skålar, fat, knappar, öronclips och jag vet inte allt, vackert målade och brända och glacerade och brända igen. Keramik skulle få Picasso grön av avund. Arbetsterapin har blivit en strålande succé, vilket våra alltmer omfattande utställningar det senaste året givit belägg för.

Så här på sommaren avtar naturligtvis läslusten, men i vintras lästes och studerades rätt flitigt på sa-

larna. Många studerar korrespondenskurser, tekniska sådana och språk, teckning, välskrivning, ja en flicka läste en hel folkhögskolekurs med stipendium från Nationalföreningen.

Biblioteket förtjänar ett extra omnämmande, så mycket mer som Hilding Ståhl i denna tidning risade de alltför tråkiga och antikverade sanatoriebiblioteken. Vi har faktiskt ett mycket välordnat bibliotek, som varje år får ett nytt tillskott ur den sista bokfloden. Det skötes som ett vanligt folkbibliotek och står under årlig inspektion av Centralbiblioteket i Örebro.

I vintras hade vi en mycket lyckad föreläsningsserie, omväxlande med bio och annan underhållning. Just nu är det dödsåsong på den fronten; det händer ju så mycket runt omkring i naturen förövrigt att man har underhållning ändå, om man har sinne för dess under. Och vem har inte det? Vem kan undgå att tjasas av björkarnas florstunna grönska, det strålände solskenet och den ljuvliga värmen? Från mitt fönster i andra våningen har jag en hänförande utsikt över närkes-slätten in mot Örebro och söderut mot de blånande skogarna vid horisonten.

Sanatoriet har nyligen reoverats, och våra grannar på nedre botten, som en tid vistats i landsflykt på Epaviljongen, drog in igen med stoj och glam. I glädjen över de ljusa och glada lokaliteterna och den ljumma majkvällen, strängade de sina gitarrer och prövade sina röstresurser. Det lät inte illa, mångstämmigt och onyanserat visserligen, men glatt och medryckande. Ja, ni vet hur det låter, det är likadant på alla sanatorier, när den inneboende livsglädjen tar överhand och man spelar och sjunger som om lungdot ej fanns. Och det gör man rätt ofta, dessbättre.

Min presentation av Garphytte sanatorium skulle vara ofullständig utan ett omnämmande av överläkaren, dr Helena Klein, ty man kan utan överdrift säga att sanatoriet som det framstår i dag är helt och hållet hennes skapelse. Sveriges första och enda kvinnliga sanatorieläkare torde vara alltför väl känd för att behöva närmare presenteras. Här skall endast erinras om det faktum att dr Klein i år uppnått pensionsåldern, varvid en 24-årig gärning som chefsläkare och ledare av sanatoriet nu står inför sin fullbordan. Dr Klein har redan hyllats och avtackats offentligt av dem det vederbör.

Det må förlåtas mig att jag inte kan överblicka hennes gärning i stort, vad som utträttats under dessa 24 år. Att det inneburit något av en revolution är dock uppenbart, därom vittnar såväl de goda vårdresultat som uppnåtts som de moderniseringar och nybyggnader som utförts vid sanatoriet. Där ett modernt och

ändamålsenligt sanatorium, som dr Klein lämnar efter sig.

— — — — —
Ovanstående glimtar från Garphyttans sanatorium — nedskrivna av herr Erik Nilsson — säga en hel del om själva sanatorievården. Synpunkterna kunna tjäna som utgångspunkt för vidare aspekter. Man har i Örebro län sökt lösa eftervårdsfrågan för de tuberkulösa bl. a. genom att tillsätta en s. k. dispensärkurator och inrättandet av ett arbetsträningsinstitut. Dispensärkuratorn har närmast att handlägga eftervårdsfrågor, omskolning, yrkesutbildning och arbetsanskaffning för f. d. sanatoriepatisenter m. m. För att dispensärkuratorn skall ha god kontakt med länsarbetsnämnden har lokal upplåtits för denne befattningshavare i anslutning till nämndens arbetsvårdsexpedition i Örebro. Tjänstemannen själv, kurator Charles Andersson, berättar om sitt arbete i länet och framhåller inledningsvis, att tuberkulosvården och samhället skulle tjäna mycket på att anställa flera dispensärkuratorer i olika delar av landet. Här har landstinget i Örebro län visat vägen. Vi låter kurator Andersson själv göra en del sammanfattande synpunkter på eftervårdsarbetet.

— Anskaffandet av ett ur hälsosynpunkt lämpat arbete, är ju slutmålet för alla arbetsvårdande åtgärder. Betydelsen av att snabbt komma i förbindelse med företag som kan erbjuda lämpliga arbetsuppgifter, kan inte överskattas. Till såväl arbetsvårdsexp. som arbetsförmedlingens övriga avdelningar inkommer ju anmälningar om behovet av arbetskraft. Personlig kontakt dagligen med arbetsförmedlingens tjänstemän är nödvändig för att kuratorn skall kunna lösa de ofta svåra arbetsplaceringsfrågorna. Även en del andra rent praktiska erfarenheter gör att vi från vårt håll anser oss kunna rekommendera eftervårdskuratorns placering till arbetsvårdsexp. som mycket ändamålsenlig.

För att på ett tidigt stadium komma i kontakt med

Garphytte sanatorium.

patienterna är det nödvändigt att besöka de olika sanatorierna, helst på regelbundna tider. Länets sanatorium, Garphytte sanatorium, besökes varje vecka, sjukstugorna mera sporadiskt. Vanliga kuratorsuppgifter förekommer då, pensioner, riks försäkrings- och socialvårdsärenden, studiefrågor o. dyl.

Intresset för studier har under åren varierat, ibland livlig verksamhet, ibland sämre, men synes nu vara på väg uppåt igen under sista året. Man skulle kunna tro att i och med arbetsterapiens införande skulle intresset överflyttas till detta och studierna minska. Så har som sagt ej varit fallet, arbetsterapien synes tvärtom ha stimulerat studieintresset. De båda fritidssysselsättningarna komplettera varandra utmärkt.

Studieämnena variera från s. k. "matnyttiga" till mera hobbybetonade och allmänbildande sådana. Sv. Nationalföreningens vidsynta och generösa villkor för erhållande av stipendier däriifrån, betyder oerhört mycket och bidrager väsentligt till höjande av folkbildningen samt medverkar till snabbare och effektivare omskolning och yrkesutbildningar.

Kurators uppgifter i samband med eftervården är ofta svårlösta och tidsödande. Bland uppgifterna är arbetsberedningen redan nämnd, yrkesomskolningen och utbildningar är andra. Ett önskemål här vore att de kurser som nu anordnas av Arbetsmarknadsstyrelsen — och som är en god början — kunde differentieras mera, så att omskolningar i flera yrken kunde ske, i yrken verkligen lämpade för lungsjuka konvalescenter. För närvarande är det alltför få yrken att välja emellan.

Alla dessa frågor är dock oftast möjliga att lösa på ett eller annat sätt. Vad som däremot är nästan olösligt är bostadsfrågan. Även om arbete kan anskaffas är det vanligtvis omöjligt att anskaffa lämplig bostad. Ännu värre är det för de som ej kan arbeta, konvalescenterna.

Här måste väl ändå vidtagas särskilda åtgärder. Bostadssociala utredningens förslag om särskilda rabatter för familjer med tuberkulös medlem, hoppas många skall kunna genomföras. Säkert skulle det medföra lättnad ekonomiskt, dock utan att helt lösa problemet som sammanhänger med det allmänna bostadsläget. Sett från vår horisont ter sig bostadsfrågan f. n. som den mest brännande och mest svårlösta problemet bland de övriga, ej alls lätta sådana.

Arbetsträning sinstitutet i Örebro som nu varit i verksamhet 1 1/2 år har varit till mycken hjälp i den kedja av åtgärder i arbetsvårdande syfte som jag nyss talat om: arbetsterapi — arbetsträning — yrkesutbildning — arbetsberedning. Ett 60-tal personer har under denna tid arbetat vid verkstaden under längre eller

Hand närmar ingen fågel

Hand närmar ingen fågel —
blott trädets viljelösa gren
och rymdens lätta obegränsning.

— — — Men vackert sjöng du för mig,
ogripbar som sommarvindsackord
och doft från mjuka ängar.

NILS-ERIC BJÖRSSON.

kortare perioder, därav ett 20-tal lungsjuka, således en tredjedel av hela antalet. Ett stort antal av dessa har redan kunnat placeras ut direkt i öppna marknaden, under det en del genomgått yrkesutbildningskurser av olika slag. Erfarenheterna från arbetsträning sinstitutet är mycket goda, verksamheten har hittills drivits försöksmässigt, men styrelsen planerar nu att utvidga och avser att under kommande år bygga ny verkstadslokal med betydligt ökat utrymme.

Örebro stad har också tillsatt en kommitté som skall utreda möjligheterna för anläggande av en s. k. skyddad verkstad. Där skall i så fall sysselsättas kroniker och andra som ej på annat sätt kan beredas arbete. Behovet av en dylik verkstad är också säkerligen stort.

Att det ur kurators synpunkt är synnerligen önskvärt med åtgärder i antydd riktning, förstår var och en. Den som dagligen kommer i kontakt med sjuka hjälpsökande människor som ingenting högre önskar än att själva kunna skapa sin inkomst, den som har till uppgift att hjälpa dessa till rätta, vill gärna komma med positiva förslag med konkreta åtgärder, som på bästa sätt råder bot på missförhållandena.

Kurator Andersson vill slutligen uttrycka en önskan om att statsmakterna måtte ägna arbetsvårdsproblemen den största uppmärksamhet. Positiva regeringsförslag och riksdagsbeslut på grundval av den s. k. Kjellmans kommitténs betänkanden kan skapa nya möjligheter för partiellt arbetsföra att leva sitt liv, "fritt från nöd och fritt från fruktan".

Registreringscentralen för partiellt arbetsföra i Norge

Redaktör KAARE H. ISACHSEN om norsk arbetsvård av i dag

De partiellt arbetsföra ha under de senaste åren ställt människans förhållande till arbete och miljö i brännpunkten. Det blir ju särskilt för dessa människor fråga om anpassningssvårigheter av svåraste art. Problemet gäller inte bara tuberkulösa. Kommer man hela frågan nära blir det snart ett mycket stort register av sjukdomar och olika handicap, som utgöra arbetshinder. Här behövs det mycken sakkunskap och särskilda anordningar — om man vill göra något för att hjälpa dessa människor till arbete och trygghet. I Norge har man, liksom i många andra länder, ett nyväckt intresse för de partiellt arbetsföra, och i statlig regi har fr. o. m. juni 1946 en särskild registreringscentral för denna kategori av människor upprättats. För de tuberkulösa i Norge är detta naturligtvis ett mycket betydelsefullt initiativ. Tuberkulöses Hjelpeorganisation — motsvarigheten till De lungsjukas riksförbund i Sverige — har ytterligare en anledning att glädja sig i detta sammanhang. En av den norska organisationens aktivaste krafter, redaktören för tidskriften Trygd og Arbeid, Kaare H. Isachsen, har nämligen i år anställts som statlig konsulent vid Arbeidsdirektoratet för sysselsättning av partiellt arbetsföra. Man förstår lätt att en man som kommer med direkta erfarenheter från de tuberkulösas egen föreningsrörelse måste vara en värdefull kraft även i egenskap av statlig tjänsteman med uppdrag att handlägga hithörande spörsmål. Samtidigt som vi vilja gratulera den norska broderorganisationen till denna framgång ha vi här tillfälle att låta redaktör Isachsen själv lämna en orientering om statens registreringscentral för partiellt arbetsföra i Norge.

Statens registreringscentral för omskolning lyder under Yrkesuppläringsrådet för Hantverk & Industri. Centralen började sitt arbete i juni 1946, och dess uppgift blev att företaga en första registrering av olika grupper krigsskadade:

1. Sjöfolk, som under kriget seglat i norsk eller allierad tjänst.
2. Krigsskadade militärpersoner i norska styrkor hemma eller utanför Norge.
3. Politiska fångar som varit fängslade i koncentrationsläger i Norge eller Tyskland.
4. Evakuerade från Finnmarken som blivit sjuka eller skadats under krigshandlingar eller strapatser under evakueringen.
5. Andra flyktingar som blivit skadade.

Redaktör Kaare H. Isachsen, Oslo.

Med ledning av ett registreringschema, som varje enskild sökande ifyller, och insänder bli de sökande inkallade i grupper om 25—30 personer. Först företages en grundlig läkarundersökning. Vidare inforas journaler från läkare och sjukhus, vilka tidigare haft vederbörande under kontroll eller behandling. De som varit angripna av tuberkulos bli kontrollerade av Statens överläkare för tuberkulovård, dr O. Galtung Hansen. I övrigt har Registreringscentralen också andra specialister och sakkunniga.

Intelligenstestning förrättas som grupprov för att få klarlagt varje enskilds intelligenskvot. Detta prov är mycket viktigt för att få en uppfattning om vilka vanskligheter, som kan uppstå för den sysselsättning vederbörande själv har lust för och anser sig skickad till. Vid det Psykotekniska institutet blir det fortsatta undersökningar av praktiska anlag och förutsättningar. Härvid klarlägges varje enskilds praktiska anlag för bestämda yrken. Det är inte alltid de sökande äro skickade för det arbete de själva ha särskild lust för. Den som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga måste taga särskild hänsyn till. När det medicinska och yrkesmässiga tillståndet är kartlagt blir det med varje enskild en konferens eller samtal om lämplig arbetsplacering eller omskolning till nytt yrke.

Registreringscentralen

Man räknar med att slutresultatet av alla undersökningar skall kunna föreligga inom loppet av 14 dagar. Vederbörande blir då inregistrerad och det arbetas vidare med hans sak, antingen han behöver omskolning till nytt yrke eller kan skaffas lämpligt arbete omedelbart. Allt beror närmast på hälsotillstånd och tidigare utbildning och praktik. Vi nämnde inledningsvis att det var vissa grupper krigsskadade Registreringscentralen skulle taga sig an. Då de krigsskadade blivit registrerade har man fortsatt också att taga sig an grupper av partiellt arbetsföra, som blivit skadade på annat sätt. Detta arbete är naturligtvis en värdefull hjälp även för de tuberkulösa konvalescenterna.

De som kommer till Centralens arbetsträningsavdelning får både teoretisk och praktisk uppövning för att underlätta övergången från rekonvalescens till arbete. Av teoretiska ämnen bli de undervisade i bl. a. räkning, teckning, norsk nutidsorientering. Som exempel kan ytterligare nämnas att man använder sig av tidningsläsning med diskussion samt samhällskunskap vid dessa övningar. För de praktiska övningarna har inrättats verkstäder för finmekanik, målning och snickeri.

Rekonvalescenterna bli vid ankomsten uppdelade i fyra olika avdelningar, allt efter hälsotillstånd. Varje avdelning får så arbeta ett visst antal timmar, d. v. s. en uppövning gradvis under längre och kortare tid. Sökande från sjukhus skall medföra intyg från vederbörande läkare med uppgift om i vilken avdelning patienten kan börja. Om en rekonvalescent under uppläringstiden får återfall i sjukdomen är det sanatorium eller sjukhus som tidigare vårdat honom pliktigt att mottaga honom för ny vård och behandling.

Patienter, som blivit antagna måste vid ankomsten lämna garanti för ett uppehåll under minst 8 veckor. Kursavgiften är kr. 8:— per dygn. Centralen kan ge stipendium till 1/3 av beloppet. I övrigt täckes utgifterna för uppehållet av sjukkassor, kommuner och andra instanser. Reseutgifterna från och till vederbörandes hemort betalas av Centralen.

Arbetsträningsavdelningen kan mottaga 30 rekonvalescenter. Antalet är kanske litet i förhållande till behovet, men det är dock en hjälp. Målet måste bli att få flera dylika upp träningsverkstäder för rekonvalescenter.

Upphållstiden för den enskilde rekonvalescenten är beroende av hans medicinska tillstånd, vilket avgör hur hastigt han kan genomgå den första övningen. Sedan kan han gå över till en vanlig yrkesskola. Det bör nämnas att de tuberkulösa egen organisation (T. H. Os yrkesskola) har samarbete med Centralen. För den som skall ut i praktiskt arbete direkt efter vistelsen, kan man kanske räkna med en genomsnittlig uppehållstid av cirka 5 månader.

Nattsanatoriet är en tredje avdelning vid Registreringscentralen. Här bor cirka 50 rekonvalescenter medan de håller på med sin förberedelse eller fått arbete, men likväl måste stå under kontroll. Fullt utbyggt beräknas 130 platser, förutom ledare och funktionärer. Registreringscentralen är en ansenlig anläggning, med stora, ljusa rymliga rum för 2, 3 och 4 personer. Där finns också röntgenanläggning och sjukstuga. En sammanställning efter 1 1/2 års drift visar att man mottagit 588 personer för arbetsvård av vilka 300 haft tuberkulösa lungskador. De tuberkulösa utgöra således omkring 51 procent av totalsumman. En senare översikt visar en totalsumma av 1.062 klienter. Av dessa visar en särskild tabell cirka 491 personer i praktiskt arbete inom ett stort antal olika yrken. Dessa, om också något ofullständiga uppgifter, visar att man är på rätt väg.

Reraktör Isachsen anför också — i likhet med många arbetsvårdsexperter i Sverige — att det är felaktigt att tala om "partiellt arbetsföra", då dessa bevisligen kunna göra en fullgod arbetsinsats inom många för dem passande yrken. Den statliga utredningen i Sverige har kommit fram till att cirka 500.000 människor kunna betecknas som partiellt arbetsföra i Sverige. En senare undersökning visar att omkring 60.000 personer i åldern 15—66 år skulle vara i direkt behov av ar-

(Forts. å sid. 15)

En som hette Eva

Det var på den tiden när jag ville klä majstänger året om och aldrig kunde få nog av julklappar. Svajiga hölass, nytjärade lagårdsdörrar, getingar i saftglas, sprickfärdiga kor på klövervallar, trygga bönder som jag så väl förstod men aldrig kunde likna, spenvarm mjölk, pigor med stora bröst, aspar med löv som darrade sen Kristi korsfästelse — det är sommaren. Sommaren är också detsamma som den första kvinnan i mitt liv. Hon kom opp till gården för att hämta mjölk varje kväll och cyklade efter en timme tillbaka till havet, där hennes föräldrar hyrde en stuga. Hon hette faktiskt Eva. Vi var båda femton.

Eva var aldeles fantastisk. Hon stod bara och var till när man kom i närheten av henne. Jag kommer inte ihåg en enda mening hon sa den första sommaren, men det behöver inte betyda att hon var särskilt tystlåten. För det första riktade hon sig aldrig direkt till mig när hon sa någonting, och för det andra blev jag alltid så darrig och dum när hon var med att jag varken hörde eller såg vidare mycket. Jag hade min rodnad, mina händer, hela min varelse att tänka på i de ögonblicken. Varje kväll hade jag en himmel och ett helvete i en timme.

Det var annat med Robert, han tog mera lätt på tillvaron. Robert var son på gården och kunde hänga i ett rep med tändarna, och det vet jag att han hade visat för Eva. Ibland stilade hon för Robert och mig, fast hon antagligen inte visste om det själv. Då kunde hon till exempel strosa omkring bland tuvorna i kohagen med händerna i byxfickorna och hela tiden kika i marken och gnola. Hon låtsades inte om oss, som i början brukade stå en bit högre opp, vid smällgrinden, men hon gick hela tiden så att vi skulle se henne.

Robert brukade kasta en fotboll efter henne vid såna tillfällen, han ville alltid ha handling. Om den träffade henne tog hon den och sprang, jagad av Robert. Innan han fick tag i henne kastade hon bollen till mig, och om avståndet mellan oss var stort rodnade jag inte. Nu kom min stora stund — jag tror att jag upplevde den tre, fyra gånger under den första sommaren. Jag lättade på bollen, nickade in den bland korna och satte av efter.

— Är du med? ropade jag till Robert.

— Här kommer Gunnar Kalén i kurvan! skrek Robert tillbaka, för på den tiden fanns det en motorcyklist som hette så.

Roberts mor och faster, som satt och mjölkade i närheten, reste sig säpass att de kunde speja över koryggarna, och när de befallde honom att sluta skrattade han bara. Jag tyckte det var konstigt att de alltid vände sig till honom med sina tillrättavisningar om vi var två som busade, men under mina stora stunder i kohagen var jag tacksam för den saken. Eftersom ingen sa åt mig att sluta dribbla så fortsatte jag. Det gjorde ju Robert också, men han var frän och hård och ingenting att likna. I fotboll var han rent dålig, det enda jag fruktade när han och jag spelade var att han skulle sparka av mig smalbenen eller något annat.

Det var en vild kvart. Det var femton röda minuter laddade av känslor och skeenden. Ingenting utom Eva stod stilla. Hon var som axeln kring vilken kosmos snurrar och väsnas. Framskogen, som gömde på risslet och ödeladan, slukade solen långt borta i väster, och solen blödde under akten. Mattssons piga slog i smällgrinden och cyklade i våldsam fart nerför backen

— en höstdag fick jag ett ryck, ringde och bjöd
hennes på maskerad.

på väg till den vanliga träffen. I asphagen gnäggade hästarna, tjuren bölade från sin påle bakom gärdsgården och då blev korna vilda.

Men Eva satt alldeles stilla på en grindstolpe och tittade. Om Arvid, Roberts bror, hade fått fram dragspelet oppe i kammaren gnolade hon kanske till tonerna som rann ut från fönstret bakom plommonträden. Nej, det tror jag förresten inte. Jag tror att hon också var het av liv just då. Hennes hjärta bultade nog nervöst under den vita blusen, men hon var ju ung kvinna och fick lov att sitta stilla, hon måste bevara sin stolta passivitet.

Till slut brukade jag explodera i en spark som var som ett skrik och efter den förlorade jag intresset för saken och kände mig dum igen. Men jag hade haft en fin stund. Bollen hämtade Robert och Eva fick bråttom att komma ner till havet. Och när jag gått och lagt mig gick jag igenom episoden gång på gång tills den blev så fadd att jag inte längre trodde på den. En natt petade jag för övrigt ihop en dikt om Eva och mig. Den blev en femtonårings önskedröm, en finmig hög visa som var rörande äcklig. Jag använde den som tillhygge under den följande vintern, som reklam för min manbarhet. Den beundrades av sentimentala ynglingar som befann sig i samma ålder och predikament som jag, och jag tror till och med att den fick pris i en litterär tävling i skolan. Så här lød första strofen i denna oskyldiga pubertetslögn:

Jag minns väl vår första dag
bland vikar och lummiga stränder!
Vi drömde oss, hon och jag,
långt bort till exotiska länder.
Vi gick under palmers sus
och lekte i djupblå laguner.
Vi dränktes i sol och ljus
och smektes av milda monsuner.

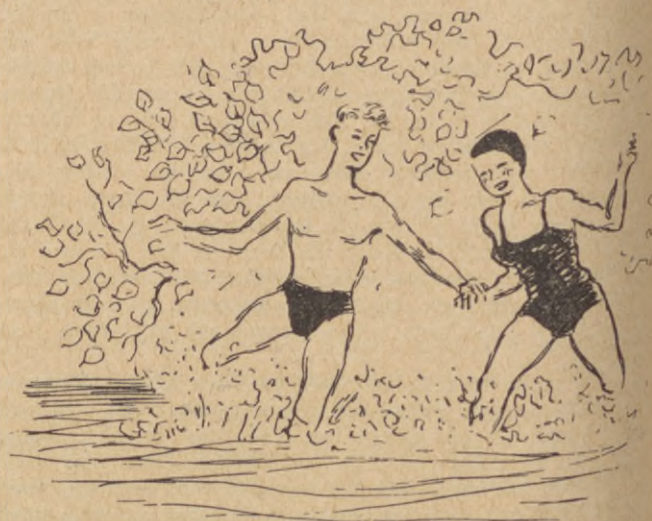
Naturligtvis slutade den med ett famntag, men det skildrades med en mild, finurlig symbolik som jag var mycket stolt över. Ändå underkastades det censur: bröst fick inte förekomma i pluralis, bestämde en nitisk lärare och strök ändelsen, så att den vackra rytmen gick förlorad. Det är också det enda jag kommer ihåg av slutet på den dikten.

Men mellan Eva och mig var det inte slut än. En gång under den kalla vintern beslöt jag att bjuda henne på skolbal, fast jag ännu inte kunde dansa ordentligt. Det var ett enormt beslut som tog andan och musten ur mig under en veckas tid. När jag äntligen var ensam hemma en kväll blev jag desperat och slog hennes nummer. Signalerna smärtade som en tandläkarborr men jag uthärdade dem tappert, till slut triumferande, då jag begrep att ingen skulle svara. Besviken och lättad gick jag ut och satte mig på balkongen och sa till mig själv att det var typiskt, typiskt. Jag visste att jag aldrig mer den vintern skulle få mod att ringa Eva, men jag kände mig i alla fall märkvärdigt nöjd med min obotliga ensamhet, lycklig i min sorg. Bellmans rosenröda vemod var inte så svårt att förstå längre, inbillade jag mig. Nu hade jag det på gaffeln.

Så kom sommaren tillbaka, abiturientsommaren före det sista skolåret. Ingen förändring hade skett på Roslagsön. Jo, Mattssons piga hade blivit med barn och skickats iväg inåt fastlandet — men framskogen stod kvar, rislåte låg alltjämt i träde, Robert kunde fortfarande hänga i ett rep med tänderna, fast han inte var lika pigg på att visa det, korna och mjölkerskorna var desamma. Och en halvmil österut sjöng havet, där Evas föräldrar hyrde en stuga. Redan första kvällen i kohagen förfann jag i mig, eller oss båda. Vi möttes vid smällgrinden, och annonsklyschan passade bra in på henne: slank men fyllig. Nu var hennes väsen mera oblygt och medvetet, hon såg mig rätt i ögonen, när hon talade, och jag minns alla de fem orden:

— Hej — är du redan här!

Jag tog hennes hand och klämde till så hårt att hon först skrek och sen skrattade. Sen hängde vi på varsin sida av grinden och bollade med ord så öppet vi vågade. Vi kände ju inte varann än, jag kände inte ens igen mig själv, och det var kanske likadant med henne. Spänningen mellan oss hade blivit naturlig, den var inte dov och dunkel längre, den trängde mig inte till förtvivlan. Lätt, lätt var allting — ingen rodnad, ingen tröghet, inga klumpiga händer. Vi stod uppflygna på grinden och ordnade utan svårighet ihop det för oss, gjorde upp ritningar för en fin sommar. Jag tittade nyfiket på gropen mellan hennes bröst och tog inte ens bort blicken när jag märkte

Vi badade dan därpå...

te att hon såg det. Då låtsades hon skratta åt någonting jag sagt och klev ner från grinden och gick in i hagen.

— Jag kommer ner och badar i morn! ropade jag efter henne.

Hon vände sig om och svängde mjölkflaskan över huvet och nickade skrattande. Det var det första verkliga medgivande jag fått av en kvinna, så det är klart att jag tyckte livet var lyckat. Majstängerna och julgranarna började knaka omkring mig, en sextonårs flicka hade satt in en bräsch i sagoskogen. Jag var på väg ut, ner mot havet och bränningarna.

Vi badade dan därpå och hann med många kyssar på en sten bakom ett stort hasselnår. Vi kysstes hårt, sammanbitet, med slutna munnar. Sista gången kysstes vi under vattnet för att pröva hur det kändes. Men sen kom mamman, hon slog ner som en falk på oss, och hon var också mycket lik en fågel. Hennes ansikte var litet och vasst, hennes ögon stora. Jag tyckte hon var alldeles inpå oss, när hon ropade på Eva bortifrån stugan vid backkrönet. Eva huttrade till i baddräkten och lämnade mig med ett modlöst hej. Hon försvann bakom den röda knuten och visade sig efter en stund med en badrock över axlarna. Jag vinkade åt henne att komma tillbaka, men hon slog bara ut med händerna i en tom gest, slängde iväg några otåliga ord åt stugan till vinkade till mig. Så var hon borta för den dan.

Och resten av sommaren såg jag inte mycket till henne. Hennes bror hämtade mjölken i fortsättningen, och de få gånger hon visade sig hade hon alltid sin mor i sällskap. Jag hatade fågelhonan, falkhonan, men jag var maktlös. Visst funderade jag på att röva eller slå ihjäl: allting låg så burt på den tiden, särskilt om nätterna, då hat och lust slog ut i full låga och själva mörkret dolde överdrifterna, eller eggade till dem. Men redan i dagningen la sig smärtan, precis som tandvärk, och när löven skuggade mot rullgardinen hade den blivit ett sus i själen, en blå dröm. Jag sublimerade min åtra i höbärgning. En sak var bra: att det var god gröda det året.

En kväll när Robert stod på lasset och jag tog emot på skulden drog Eva och mamman sina cyklar över lagårdsbacken. Robert, handlingens man, var i alla fall solidarisk med mig, han anade nog att inte ens han rådde på falkhonan. Men skrika kunde han:

— Då men sedan, jag var full i fan, jag gjorde gumman bucklig!

Uttrycket var lika bevingat som underligt. Handelsman nere i samhället hade formulerat det en gång när han var full, och man gissade sig till att han hade blivit retad av käringen sin och klått opp henne. När Robert skrek det där vände sig Evas mor om och såg på honom med sina stora ögon. Hon sa inte ett ljud. Robert kastade upp ett fång, två gånger tyngre än han själv, och tittade på mig.

— Djävlar! sa han.

Jag ekade tillbaka så gott jag kunde, men jag lyckades aldrig få in samma betoning och kläm i ordet som han.

Det dröjde fem år innan jag nästa gång träffade Eva på tumanhand. En höstdag fick jag ett ryck och ringde och bjöd henne på maskerad. Jag undrade mycket hur hon skulle se ut efter fem år och var rätt nervös inför mötet. Hon kom förklädd till ungerska, men det gjorde inte saken bättre: hon hade nämligen krympt, hon hade blivit en liten tjockis, en rulta. Jag tror att mamman, falkhonan, hade tryckt ihop henne för att få ha henne för sig själv, någon annan förklaring kan jag inte finna. Naturligtvis var det mest synd om henne den kvällen. En man på tjuvett år är grym, och det märks på honom om han är besviken. Jag kysste henne förstrött i en länstol, det var min solklara plikt, tyckte jag, som kavaljer. Att hon kanske inte ville det själv har jag först kommit på senare, ärligt talat först nu när jag tänker på saken.

Omständerna skildes vi med ett trött handslag, och sen vet jag ingenting mer om henne som var mitt första sommarsvärmeri.

REGISTRERINGSCENTRALEN... (Forts. fr. sid. 12)

betsvårdande åtgärder i en eller annan form. Vid en jämförelse med befolkningen i Norge skulle detta betydligt att cirka 200.000 respektive 24.000 skulle motsvara de svenska siffrorna. Det må utan vidare fastslås att det kostar åtskilligt att få så många människor i lämpligt arbete, men det är lika klart att det är samhällets plikt att göra detta. Praktiskt taget alla vill slippa ligga andra till last. Man vill komma i arbete så snart som möjligt. Ett vaket samhälle måste ställa som villkor att skapa dessa möjligheter för alla samhällsmedborgare.

*

Vi ha inte för avsikt att här göra någon jämförelse mellan svenska och norska förhållanden. Det förefaller dock som om den "registreringscentral" för partiellt arbetsföra normmännen upprättat skulle förete vissa likheter med de kliniker för mera avancerad arbetsutbildning och arbetsvård, vilka planerats för Stockholm och Göteborg i enlighet med i år framlagt regeringsförslag. Även i Norge har man tillsatt en statlig utredningskommitté för partiellt arbetsföra. Den har dock inte — så vitt vi ha oss bekant — framlagt några förslag till lösning av här berörda frågor, men den är dock ett säkert bevis för att arbetsvården numera är ett förgrundsproblem inom socialvården både i Norge och många andra länder.

OM DEN LUNGSJUKES SITUATION...

Som tidigare framhållits har sjukdomen lungtuberkulos i de flesta fall djupt gående sociala verkningar både för den enskilde och samhället. Det rör sig om stora kostnader för sjukvård, förlorade arbetstimmar och tillspillogiven yrkesutbildning. För den nyinsjuknade innebär sjukdomsdiagnosen också en personlig katastrof, som inte bara är av ekonomisk art. Det brukar alltjämt bli en mycket svår chock för en person att för första gången få veta, att han lider av tuberkulos. Detta har till stor del sin grund i tuberkulosens ställning i folkmedvetandet. Alltjämt behärskar en bedrövlighet smittoskräck allmänheten. Därigenom förbittras tillvaron i hög grad för tuberkuloskonvalescenten. Och för den tillfrisknade blir det mycket svårare att få arbete och att finna sig tillrätta på arbetsplatsen. Ofta tvingas han att hemlighålla sin tidigare sjukdom eller att smussla i smyg med den behandling, som han måste underkasta sig. Allmänheten har ännu inte klart för sig, att en i tid upptäckt tuberkulos numera i det alldeles övervägande flertalet fall går att direkt bota. Förstod man verkligen det, skulle man med all kraft gå in för regelbundet återkommande skärmbildsundersökningar och calmettevaccinering i stället för att på grund av vidskeplig smittoskräck trakassera lungsjuka och f. d. lungsjuka.

(Ur De lungsjukas riksförbunds programskrift "Produktiv socialvård är samhällsekonomi.")

SKOGSSTIG

Foten frasar i ljung och strå
nalkar över barr och stenar
vandrar genom myrarnas hjortronblom
göms i björnmossans mjuka matta.

Darrande ljusdagar skälva
vinden sjunger vekt
i björnkarnas slanka grenar
över nerfallna multna löv.

Angsullen hissar sin vita fana
asplöven darrar i evig oro.
Pyrolan drömmer skär och obefläckad
under granarnas skyddande grenar.

Här trippar aldrig dansskor
brinner inga ljuva ögonkast. —
Men kabbelekan tänder tyst
sin gula lykta över bäckens vatten.

ESTER SJÖBLOM.

ÄNKANS FATTIGMJÖLK

Av GUSTAF CARLSSON

Kalle Persson hade burits ut som död från rummet i arbetarebaracken. Det hade gått så till sist. Den starke Kalle Persson hade gett upp i kampen med döden. Hustru och fem barn lämnade han efter sig.

I ett par veckors tid hade Kalle legat där inne i enrummaren och mest stirrat i taket. Ibland hade han slumrat till en stund eller försjunkit i en orolig dvala. Ofta hade han då talat för sig själv och orerat i yrseldrömmar. Han hade varit hemma på gården, där han var född. Mest hade han gormat på oxarna eller hästen. Han hade plöjt på åkern, kört hö från ången och timmer i skogen. Jordbrukets göromål hade levit kvar i hans minne. Det var som om hans tidigare jordbruksgärning inneslutit hela hans livsintresse. Aren vid bruket, släpet i gjuteri och verkstäder, skymtade inte mycket i hans oroliga tal.

De båda pojkarna hade sett på far med stora ögon, där han låg i utdragsängen och pratade osammanhängande. Tore, sjuåringen, kröp tätt intill Alvar på golvbädden, när han hörde fadern om nätterna. Alvar var tolv år. Pojken förstod inte allt av fars underliga tal. Varken oxar eller hästar hade han kört. Men han var allvarlig och beklämd. Det var fara å färde. Far var svårt sjuk. Alvar var näst äldst. När mor behövde hjälp, var det honom hon kallade på. Greta tog bara till lipen. Alvar var det, som fick hjälpa far och dela hennes ansvar.

*

Nu var han död Kalle Persson. Nilsson hade kommit med brukshästen och forslat den döde bort till bårhuset ovanför Masugnsbacken. Ett par av grannarna i baracken hade hjälpt till att lyfta liket på och av flakvagnen. Tyta och betryckta hade de gått några steg efter den änkesvart klädda Hanna. Underligt var det. Kalle, kamraten var död. För knappt femton år sen hade han som ung bondpojke kommit till bruket. Stark och oförvägen hade han varit. Få var det, som gått upp mot honom i jobbet. Nu var det i alla fall slut med Kalle från Hagröjet.

Och hustrun gick där rödgråten med en sågande sorg i bröstet. Hanna var änka med fem barn. Tillvaron kom inte att bli lätt för henne. Redan hade hon märkt vad ett par uteblivna avlöningar betydde i hushållet. Aldrig mer skulle Kalle

komma hem med några pengar åt henne. Redan var det utrakat på kontanter där hemma. Nu skulle det bli begravning. Lite förplägnad fick hon lov att ordna med. Och de båda äldsta barnen behövde kläder. De skulle med till kyrkan. Småttingarna fick stanna hemma.

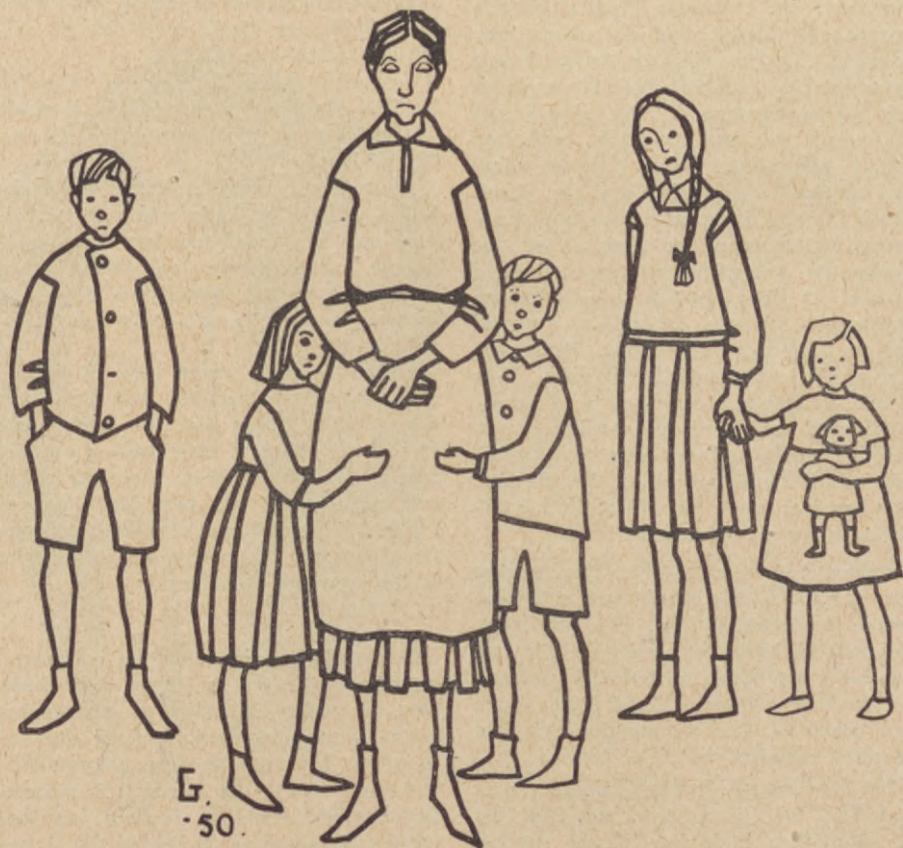
Kalle Perssons tankar hade de sista dagarna gått tillbaka till ungdomsåren och föräldrahemmet. Även Hannas tankar gick bakåt i tiden. Liksom maken var hon född i ett skogsgömt torp. Nog var det slit och möda med jorden och dess brukning. Inkomsterna där var heller inte feta. Men när motgång och död gästade i gårdarna var folket där aldrig så omedelbart utblottade som en arbetaränka. Alltid hade bondfolket mat för en tid. De hade mjöl och mjölk och potatis. En arbetarehustru hade ingenting. Inga förråd av livsmedel. Inga pengar, när avlöningen uteblev. Både Kalle och Hanna hade känt en längtan åter till jorden, till djur och

hö och gungande sädesfält. Men de satt där de satt i bruksbarackens trånga enrummare. När de för femton år sen behövde ordna till bröllop i en hast, hade Kalle tyckt det var så enkelt att bli brukskarl. Skulle han ha tagit ett arrendetorp, hade han fått sätta sig i skuld för både djur och redskap. Nu var det bara att flytta in i enrummaren i baracken. Stark var han. Och var fjortonde dag kom han hem med sin tjänta likvid.

Men pengarna gick åt. Ingenting blev över. Och barnskocken växte. Aldrig blev det något av med drömmen om en gård. Nej, Hanna och Kalle satt där de satt. Den matosinpyrda enrumslägenheten i bruksbaracken förblev deras hem.

*

Det blev så underligt tomt i rummet sedan far var borta, tyckte barnen. Mor stöppade ner lilljantorna hos sig i utdragsängen om kvällarna. Alvar och Tore fick flickornas plats i brädsoffan. Men

G.
-50.

Alvar hörde hur mor låg och grät i nattliga, tysta timmar. Det var mycket hon hade att grunna på till begravningen. Och så var det ovissheten inför framtiden. Fattigdomens, försakelsens hålogda spöke blickade emot henne.

Ett par dagar efter dödsfallet kom bruksdisponenten in i enrummaren i arbetarebaracken. Hanna hajade till. Rädsla och sorg knöt sig i bröstet. Vad ville brukschefen? Köra ut henne kanske från bostaden? De outsinliga tårarna började droppa. Så farligt var det dock inte. Englund ville bara höra sig för hur änkan hade det. Han frågade efter barnens ålder och änkans ekonomi. Ett hårt slag är det alltid, när en ung man går bort från hustru och många barn. Men på något sätt skulle det väl ordna upp sig. Greta, äldsta flickan, fick ut och tjäna bara konfirmationsläsningen var över. Alvar var färdig för verkstäderna när skolgången slutade. Åt Hanna och de mindre barnen skulle han utverka fattighjälp. Englund var med i fattigvårdsstyrelsen. Brukschefen skulle ordna med understödet. Ville Hanna, så fick hon dessutom ta ut skummjolk vad hon behövde i bruksmejeriet. Englund skulle utverka även den förmånen hos fattigvårdsstyrelsen, lovade han. När han gick stack han till de båda småjantorna var sin silverpeng.

Änkan grät efter besöket. Disponenten var human. Aldrig skulle gamle brukspatron ha gjort så här, om han levat. Kommit på besök och hört sig för hur hon hade det. Ånej. Nu fick Hanna i alla fall bo kvar i rummet. Litet hjälp skulle hon också få. Och skummjolk fick hon hämta i mejeriet vad hon behövde.

Det blev många skummjölkskrukor, som bars hem till arbetarebaracken. Den goda sötmjölken hade inte Hanna råd att

köpa mycket av. Nog smakade den underbart, när man fick ta några klunkar av den i munnen. Men det fick inte bli till vart mål minsann. Nej, skummjölken fick duga både till matlagning och dryck. När Hanna inte hade något annat att ta till, skickade hon i väg Tore till mejeriet efter en kruka skummjolk. Den var blå och blaskig efter separeringen, men var den bara inte sur dugde den att koka välling av. Gryn- eller mjölvälling kokt med skummjolk var en daglig rätt i hemmet. Bjöds det därtill bröd och en sillbit svalt man inte.

— Sockna hade ti å ge dej sötmjolk i stället för den där pinmjölken, brukade ibland Hammargrenskan säga till Hanna. Säg te bara!

Hustrun i grannlägenheten hade det bättre ställt. Hon hade man och två söner, som arbetade och bar hem avlöningar var fjortonde dag. Sällan köpte Ida Hammargren skummjolk. Nej, hon begagnade sötmjolk och smör i sitt hushåll.

Hanna försökte dock vara nöjd med mjölken och understödet hon fick. Fast någon gödkost var det inte varken för henne eller barnen. Stor näring var det inte i den blå mjölken. Den var pinad och avskummad allt fett. Men det var i alla fall gott att ha skummjölken gratis. Alltid var det något att ta till, när andra matvaror fattades.

*

Och vad tiden led blev det en anse- lig mängd skummjolk Hanna förbrukade. Den var mager och klen ur näringssynpunkt. Stort penningvärde hade den inte heller. Men när alla liter räknats tillsammans blev det ändå en summa. Bruksbolaget hade en fordran hos fattigvårdsstyrelsen på 28 kronor för skum-

mjolk, som änkan Hanna Persson be- kommit.

När ärendet kom på fattigvårdsstyrel- sens bord backade en del av styrelsele- damöterna. Understödet var inte beviljat av styrelsen. Löftet om skummjölken ha- de givits av endast en ledamot. Sådant var inte giltigt. Storgodsägarna An- derstin och Henriksson från andra än- den av socknen sade nej. Englund ne- re vid bruket hade handlat egenmjök- tigt, när han lovat änkan skummjolk på fattigvårdens bekostnad. Man fick inte vara alltför generös och blödig i sådana här fall. Efter åtskilligt parlamentaran- de bordlades frågan. Dessutom hade den som följd, att änkans understöd i form av skummjolk upphörde.

Bruksbolagets fordran för skummjölken återkom vid nästa fattigvårdsstyrelse- sammanträde, men något beslut i ärendet blev det inte. När frågan förekom vid möte för tredje gången, var meningarna fortfarande delade. De rika godsägarna motsatte sig understödet åt änkan. Ett par småbönder höll med dem. En efter- lämnad arbetarehustru med fem barn hade fått pinblå skummjolk för 28 kro- nor. Ett sådant understöd, utlovat av en enskild ledamot, var olagligt. Änkan fick själv klara utgiften. Socknen beta- lade inte.

Men Englund var arg. Tungt föll hans hand i bordet. Kärv var hans röst, när han talade. Hade han givit ett löfte, stod han för det. Ville inte fattigvårdsstyrel- sen betala några kronor för skummjolk åt en behövande änka, så fick saken ord- nas på annat vis. Mjölken skulle Hanna Persson ha. I värsta fall svarade han själv för kostnaden.

INGA VÅGOR I HÅRET

Det hände aldrig någonting i socknen. En gammal gubbe som i många år bott på ålderdomshemmet — han hade förresten varit litet konstig i huvudet och lidit av gubbsjukan — hade förstås för några månader sedan köpt sin sista strut snus nere i affären. Nu låg han med tre skovlar mull och en vagnslast lerjord över sig och väntade på uppståndelsens dag. Men det var ingenting särskilt med att gubben dött. En ensam och litet konstig en... Som inte gjort något till för att reducera skattekrönornas antal, ty han hade inte betalat för sig på hemmet. Och ska vi inte alla gå den vägen, tänkte man. Nej, det som man var beredd på kunde just aldrig bli till någon händelse.

Visserligen hade handlarens Greta, som nu stod blek och håglös bakom disken, blivit med barn för några år sedan. Men ungen hade dött strax efter födseln och vem fadern var, fick man aldrig reda på. Men som jantan sprungit ute med karlar kväll efter kväll, så hade det just inte blivit någon större förvåning. Bara litet nyfikenhet i stugorna. Nej, det som man var beredd på kunde just inte bli till någon händelse. Annorlunda hade det varit om skollärares dotter... Hon hade gått igenom flickskola och lekte nu fina damen. Hon var inte så litet högdragen av sig. Och skolläraren var djävlig mot ungarna ibland.

Nej, det hände aldrig någonting i socknen. Dagarna kom och gick som tomma paternosterhissar. Men allra tommast var kvällarna. Då bildade stugorna en trubbigare vinkel mot rymden. Liket en passare som ökar avståndet mellan benen för att kunna beskriva en vidare cirkel. Ja, det var som om skymningen förde allting mer fjärran. Det blänkte från några fönster här och där, precis som om några ensamma och skynningsbleka stjärnor ramlat ner på jorden. Och oftast höll tystnaden sin väldiga hand kupad över tingen.

Men Sven brydde sig inte alls om tomheten i kväll. Han stod framför spegeln inne i kammaren och granskade sin bena. Den fick duga nu. Jag borde allt ha strukt slipsen, tänkte han. Men nu hade han ju tagit på sig den, så det fick väl vara. Men det är tusan i alla fall, tänkte han vidare, att man knappast törs gå ut i köket och stryka någonting. Då gormar bara farsan om att man är högfärdig. Och morsan börjar att prata om dåliga tjejer. Det är precis som om man vore halvvägs förförd, om man skulle råka ha en nystruken sak på sig. Han tog en sista

titt i spegeln och rättade litet på slipsen och log mot sin spegelbild. Som om en tjej suttit inom den bruna björkramen istället för det flottiga glaset.

— Ska du åka nu? frågade hans mor, då han kom ut i köket.

— Jag får allt ge mig iväg nu.

— Ja, kom bara hem medan man känner igen dig.

— Ska du börja tjata igen, morsan. Det är ju lördagskväll. Och det är inte dans på närmare håll än i stan. Du menar väl inte, att jag ska sitta här och glo.

— Nej, nej, svarade modern med ett trött tonfall. Jag får ingenting säga, jag får bara...

...arbeta, ifylle, Sven. Det där kan jag nu.

— Men var rädd om pengarna.

— Jaa, det är klart, sade Sven otåligt och tänkte att snart skulle bussen komma. Förresten är man väl nitton år snart. Jag kan klara mig själv. Och man är väl bara ung en gång i livet.

— Så tänkte jag också, sade fadern och tittade upp från tidningen. Därför har jag, vad jag har.

— Du har, vad du har, sade Svens mor retligt. Det är väl jag det.

— Ni kan aldrig prata ordentligt med varandra, sade Sven häftigt. Bara bråka. Ska det fortsätta så här flyttar jag till stan. Det har ju både Olle och Erik gjort. Nej, nu måste jag skynda mig. Morss så länge.

Bussen stannade vid torget i stan. I stan hade han varit många gånger förut. Men aldrig i Folkets Park. Han visste vägen dit ändå. Med något överlägset i ögonen och litet nonchalans i gången följde han folkströmmen.

Han stod en stund vid räcket till dansbanan och tittade på dansen. Han ville ta reda på vilka tjejer som dansade bra. Helst skulle han vilja ha en tjej som dansade bra, och som inte var så stel och mallig av sig. Men det viktigaste var ju att han fick följa någon hem. Oavsett hur hon dansade och såg ut. Den där i gröna klänningen var ju inte så tokig. Hade hon inte förresten titta lite intresserad på honom, när hon dansat förbi? Men för tusan. Det var ju en tjej hemifrån. Nej, henne skulle han inte göra någon stöt på. Han skulle allt visa, att han kunde få tag i en riktigt skaplig stadstjej, fast han bodde på landet.

Han köpte tio dansbiljetter på en gång. Och nu stod han på dansbanan och gladde sig och tyckte, att han inte bättre kunnat utnyttja sig av den första. Det var verkligen en skaplig sak som han fått med sig upp. Han hade studerat henne förut, så han visste, att hon dansade bra. Visserligen var han litet besviken över att hon inte kroat med honom, då de gått upp. Bara för den grönas skull. Men nu körde ju orkestern i gång.

— Mycket folk i kväll, sade han, medan han undrade, om han skulle våga lägga sin kind mot hennes. Sabla trängsel, fortsatte han då svaret uteblev.

— Det är det alltid, sade hon frånvarande och fixerade liksom något obestämt föremål.

— Jaså, sade han.

— Inte från stan? frågade hon, antagligen för att ha något att säga.

— Jovisst, skyndade han sig att svara. Hade han försagt sig? Det är bara det, att man sällan har tid att gå ut och dansa, fortsatte han. Är ni här ofta? frågade han sedan i pausen mellan danserna.

Hon svarade inte utan vände ryggen åt honom och började prata med en flickbekant. Han tänkte besviket, att det var ingen mening med att dansa med henne

någon mer gång. Hon var ingenting för honom. Eller han var ingenting för henne, tänkte han sedan.

När orkestern började spela igen, vände hon sig åter mot honom. Fast han kände hennes bröst, hade han ingen lust att placera henne i sin fantasi, som han annars ofta brukade göra med tjejer, när han dansade. Hon var honom för överlägsen, tänkte han. Kanske var det bara en ljus kostym istället för hans svarta, mockaskor och så vågigt hår som fattades honom. För det hade de andra haft, som dansat med henne. Men förresten såg de där grabbarna förbannat dumma ut, när de dansade. Med vidöppna munnar, som om de ville svälja tonerna från instrumenten. Nej, han ville inte alls byta med dem.

— Man borde ha gått till stadshotellet istället, sade han litet nonchalant. Nu log hon litet.

— Brukar ni gå dit ofta då?

— Inte ofta. Ibland bara, svarade han, häpen över att hon log. Det är trevligare där. Och så kan man ju få något att dricka.

— Ja, man skulle kanske ha gått dit, sade hon. Men det är inget roligt att sitta där ensam.

— Är ni ensam här i kväll? frågade han överraskat.

— Jaa, sade hon litet svävande.

Nu började han tycka om henne och skulle just föreslå, att de skulle gå till stadshotellet och dansa, då orkestern tystnade.

— Kan vi inte gå dit tillsammans? frågade han, då de gick ner från banan.

— Vi resonerar om det nästa dans, sade hon nästan livligt.

— Får jag... får jag lov till den då? frågade han och kunde inte dölja sin förtjusning.

— Javisst, sade hon och log mot honom.

Han träffade ett par grabbar hemifrån, när han tackat henne för dansen.

— Skaplig brud, sade den ena. Hur fan kunde du få tag i henne?

— Vi ska dansa nästa också, sade Sven litet lätt.

De glodde avundsjukt på honom.

— Ska du vara med och dela en halvpanna? frågade den andra. Vi tänkte gå ner på toaletten och göra det.

— Jag tror inte det. Hon och jag går kanske till stadshotellet, sade Sven.

— Åh fan, sade de imponerat. Men har du pengar till det då? Sådana där tjejer brukar bli dyra i drift.

— Jag har en tia kvar. Hon betalar för sig. Vill bara inte gå dit ensam.

— Det trodde du. De gapskrattade. Tjejer av den där typen känner man väl.

Sven blev litet orolig. Men han fick inte tid att komma med något försvar, för nu började dansen igen.

— Ja, hur ska vi ha det? frågade han.

— Här är det inget kul, sade hon och lade sin kind mot hans. Det är säkert bättre där. Och det skulle smaka gott med litet mat och en snaps.

Hon log. Sven blev osäker. Han hade ju aldrig varit på stadshotellet förut. Och tänk om hon menade, att han skulle bjuda. Han hade ingen erfarenhet av sådana här tjejer. Men tjejerna hemma betaltade för sig på fester och så...

— Ska vi gå dit då? sade hon och stannade mitt i dansen.

— Ska vi inte dansa färdigt först, sade han och hans osäkerhet förstorades.

— Jag är rädd för att alla bord blir upptagna om vi dröjer, sade hon. Vi dansar väl ut den här dansen då. Men sedan måste vi sno oss. Har vi tur, kan vi få tag i en bil vid utgången.

Han kände nu inte längre någon lyckokänsla över att få vara tillsammans med henne. Det var för pengarnas skull och för... ja, för någon obestämd orsaks skull. Han tänkte, att han skulle alltså ha flyttat till stan för längesen.

— Vi får nog kul i kväll, sade hon och försökte fänga hans blick.

— Ja, svarade han bara.

Han nästan önskade, att han dansat med den gröna tjejen hemifrån istället. Henne visste han åtminstone var han hade.

— Då kilar vi då, sade hon när dansen slutat och drog honom nästan med sig. Han följde motvilligt med. Har ni ångrat er? sade hon och fick något av det där överlägsna i ögonen, då hon märkte hans tvekan.

— Jag? Nej, inte alls, sade han och fick samtidigt en idé. Han skulle alltså pröva henne. Om hon menade, att han skulle bjuda henne.

— Va? sade han och försökte se hjälplös ut. Men det är väl sjutton i alla fall. När vi skulle gå ut och ha skoj.

Han grävde intensivt i fickorna.

— Vad är det? frågade hon, och han kunde inte undgå att lägga märke till, att hon var litet otålig.

— Det är ju sjutton i alla fall, sade han igen. Jag hittar bara en tia. Måste ha glömt en del hemma. Det här räcker ju inte långt, sade han med låtsad förtvivlan, som i själva verket var provande försiktighet.

Hon stod tyst en stund.

— Jag har nog bilpengar, så vi kan åka hem till er och ordna upp saken, sade hon till sist. Fin lösning, Va? Men då måste vi allt skynda oss nu.

Han blev röd i ansiktet och började att stamma.

— Javisst det — det kunde vi göra. Men det är så att — att jag bor utanför stan. Ett bra stycke — jag menar ett par mil.

Han tänkte inte alls på att hans kamrater hemifrån fått rätt. Bara han kunde försvinna. Men han behövde inte vara rädd för hennes blickar, för hon snurade runt på klacken och försvann med ett odefinierbart skratt. Kanske skrattade hon åt hans dumhet och tafatthet. Eller kanske åt att hon låtit lura sig. Av en fattig lantis.

VÄGEN

Rakt genom ödemarken går vägen. Den väjer varken för blötmyrar eller stenkravel. Obevekligt som en människas öde drar den ett linjalstreck mot det okända.

Denna väg har knotiga arbetare byggt. De har gått i sin svett timme efter timme, vid hacka och spade har de gått där, och solen har bränt dem, i vinterstormen har de frusit, vägen måste byggas. En och annan blev kvar i brinnande feber med lunginflammationen rosslande i bröstet, en och annan stupade som en soldat på sin post; ett för tidigt springande skott. Och om det inte gällde livet så kanske synen, så famlar denne nu i sin ständiga natt vid ledarpojken hand, säljande en valhänt visa, borstar eller annat för dagens nödortf. Tallarna på mon susar, som hade de något att berätta, jag kan inte deras språk, och fåglarna i kärret skorrar,

vattnet i gölarna blänker som ögon. Vägen går rakt genom ödemarken. Den är för länge sedan färdig. När ligger min egen väg färdig? När hinner jag till ändpunkten, kan vila på verktygen, torka svetten ur pannan och säga: färdigt.

Det är dimma över Rofallstjärn i natt. Kanhända vakar frost i morgonlyet.

Jag vill berätta något om Elinda, ifall det är någon som vill lyssna. Hon mötte Johan Storm första gången, då han kom till Mosslia för att köpa kvällsmjöl. Han såg rödljuset från det lilla fönstret i Mosslias fähus. Så gick han dit. Där satt Elinda, mjölken skummade i hennes stäva, hon vilade huvudet mot kons varma buk. Han hälsade godkväll och det blev väl pratat om ett och varje. Han stannade länge ut på kvällen i Mosslia. Det blev inte sistgången.

Somligt är guld, somligt bara glittertrams. Somliga ord låter fagert och fint, ändå är de bara vind och stöv. Men det trodde nu inte Elinda. Hon hängav sig och trodde stort om ett och varje. Och inte fanns det någon annan morgondag, än att karln hennes, visst var han hennes, Johan, skulle komma även då.

Och solen sken och det regnade, vinden drog kall och sunnan lekte i skägg-laven. Sommarn gick och det vart höst. Och mörkret är ett underligt sällskap. Det smyger sig på en, trycker över ens bröst, lägger sig på lur efter ens innersta tankar och hemligheter. Och det som mörkret tar i famn vill gärna frysa bort, som då Rofallstjärns frost hasar över åkern. Men inte allt förfryser väl ändå. Somligt sover under de frostvita mosstuvorna, somligt lever i det fördolda, som nu de

Han hade ingen lust att dansa längre. Den där grönkädda tjejen hade visst fått tag i någon grabb. För han såg, att hon dansade med en och samma hela tiden. Och när han följde grabbarna hemifrån för att dela halvpannan, försvann stadstjejen som han dansat med genom utgången till parken följd av en grabb. Han hade ett ljust vågigt hår och en slips med en handmålad trumpet på, såg Sven. Och antagligen gott om pengar.

De hade delat halvpannan. Nu snubblade Sven ensam iväg från Folkets Park. De båda kamraterna hade ordnat två tjejer och skulle säkerligen inte åka hem förrän på morgonen. Han stannade ett

tag och svor över järnbandet som tryckte på hans panna.

— Djävlar, djävlar, grät han. Han snubblade på en låg häck, rasade över den och blev liggande på en daggvåt

gräsmatta inne i en trädgård. Där somnade han.

Den natten drömde han, att han hade ett ljust, vågigt hår. Och en söt flicka. Som den han dansat med. När han förde handen över vågorna, fick han ett hårstrå i handen. Men det hårstrået förvandlades omedelbart till en sedel. Han ryckte då ett par hårstrån från sitt huvud. Med den följd att även dessa förvandlades till sedlar. Snart hade han hela famnen och marken bredvid sig full av sedlar. Då erfor han dock att vågorna försvunnit, ja, hela håret var borta. Hans hjässa var fullständigt kal. Men flickan hans stod leende kvar.

hundraåriga tallarnas rötter långt nere åt grundvattnet.

Nog kom andra tider. Vackerorden blev färre, mötena mer och mer sällsynta. Men vägen skar obevekligt vidare genom markerna. Sprängskotten lät mer och mer avlägset. Elinda kunde stå i timmar och lyssna. Det lät som hammarslag, som då någon står och spikar, men inte gör sig någon brådska. Inom henne grodde ett nytt liv. Hon hade Johans ord, men det var avlägset som sprängskotten. Hon såg sig om. Det led mot höst nu.

Asparna blev röda, björkarna fällde löven, flyttfågelsträcken drog över skogen. Och en dag kom ryktet smygande som höstens skuggor. Johan var henne inte trogen. Han var i sällskap med en annan tös från en annan by, så långt nu vägen hade nått. Elinda blev fåordig därhemma. Det finns sådant man inte kan tala om. Vad skulle det nu bli av henne? Och barnet? Stormen gav då inget svar. Den domlade om knutarna och dånade i skogen. Hon försökte komma ifrån sina tankar. Men hur fort hon än gick på de risiga stigarna bortåt Rofallstjärn, så inte kunde hon komma ifrån något. En dag kom Johan till Mosslila.

Han fingrade mössan och hade något att säga, men inget blev sagt. Han vankade bort därifrån med tunga steg. Det ekade i mon. Det var som bar han en börda. Det var väl bedrövelsens osynliga påse. Den har tyngt ner starka karlar. Och veckorna gick och mörkret kom tidigare om kvällarna. Mörkast var den kvällen för Johan, då han hörde talas om vad som hänt neråt vägen. Någon hade tagit livet av sig, det var en ung flicka, vad hon nu hette. Det hade inte kommit i tidningen.

Johan hade kört sten och grus, kärrat och schaktat, tungt hade han jobbat, ont hade han farit med sin starka kropp. Detta var tyngre än alla dubbelskift. Vägen drog snörrakt genom markerna, snörrakt drog Johans väg och han hade bråttom. Äntligen såg han ljus från Mosslilas fönster, äntligen stod han på trappan och funklade med dörren. Men han kom in och blev våt i ögonen, så glad blev han.

— Det blåser kallt ute.

Han strök sig med rockärmen över ögonen.

— Johan!

Ett enda ord sade hon. Men hon sade det. Hon levde.

— Jag trodde det var du, sade han. Hon förstod vad han avsåg. Även hon hade hört det.

— Det är nånstans neråt vägen. Du kom i alla fall.

— Ja.

Han satte sig på soffan. Hans händer darrade. Han var stark annars, i kväll var han svag.

— Vill du ha kaffe?

Han nickade, men det var inte för att dricka kaffe han kommit.

— Då vägen är färdig, sade han, flytta vi ihop. Alltid blir det väl någon råd. Andra klarar sig, nog blir det någon råd för oss.

— Ja, sade hon stillsamt, nog blir det råd, Johan.

Sent om kvällen talade hon om hur hon känt, hur ängslig hon varit. Hon hade gått neråt Rofallstjärn en natt. Som i dröm, sade hon. Som jag inte varit mig själv. Det kunde ha varit jag, nu är det neråt vägen.

— Jag kände det på mig.

Han hade blivit underligt lugn. Talade stilla, han som varit het och bråd i både tal och allt han gjort. Han hade vänt tillbaka.

— Kände du, sade hon. Men låt oss glömma det nu. Det var väl meningen att vi skulle ha varandra. Och är det meningens, då blir det.

Hon lät barnsligt glad. Det var något stort och outranssakligt detta med meningen.

Tallarna på mon susar och gölarna i kärmarken blänker som ögon. Och rakt genom ödemarken går vägen. Obevekligt, som en människas öde, drar den sitt linjalstreck mot det okända. Och alla är vi vandrare på en ensam väg, vandrare mot glädjen, sorgen och en stor tystnad.

RÄTTEN TILL ARBETE...

Erfarenheten visar också i många fall, att t. o. m. före detta lungsjuka, som helt övervunnit sin sjukdom och befinner sig vid god hälsa, har stora svårigheter att få arbete, därför att man befarar ett eventuellt återfall, vilket skulle betyda ekonomiska konsekvenser ifråga om sjukhjälp m. m. Detta förhållande bottenar i en gammal, slentrianmässig syn på de tuberkulösa situation och har mycket ringa berättigande ur företagsekonomisk och försäkringssynpunkt. En ytterst allvarlig konsekvens är, att arbetsvilliga f. d. sanatoriepatienter därigenom hindras att få arbete enbart på grund av att de en gång varit behäftade med tuberkulos.

(Ur De lungsjukas riksförbunds programskrift "Produktiv socialvård är samhällsekonomi.")

SJUKLEDIG

LARS FREDIN:

Vad är sanning och vad är lögn? tänkte Emil Jonsson, när han satt på kaféet en tidig höstmorgon och läste i morgontidningarna.

Den ena säger så, den andra tvärtemot, men hur det verkligen förhöll sig det fick man själv försöka bilda sig en uppfattning om.

Och var inte ens egen uppfattning också färgad. Kunde man över huvud taget hålla sig med någon uppfattning?

Han hade tid att tänka på dessa problem nu under sjukledigheten. Men desto längre han kom in i dem, desto fler faktorer blev där att räkna med. Det var inte en sån enkel matematik, som han från början hade trott.

Det kom in några yngre män i blåställ och slog sig ned vid hans bord. Kaféet var vid den här tiden nästan alltid fullsatt.

— Haru skadat dig, sa den ena.

— Fick ett par fingrar i kläm, svarade han.

— På jobbet?

— Nä, de va under semestern på ett tåg. En dörr som smälde igen, och...

Emil Jonsson blev bjuden på en cigarett. Dom andra tänkte väl att han skulle bli talförare nu.

"Fredagens möte i Kreml utlöste optimism i USA", läste han. Och längre ner på samma tidningssida: "Världssoror skapar ungdomsbrottslighet".

Han kände att dom andra tittade på honom, men då han inte tog blicken från tidningen ropade dom på servitrisen.

— Det blir femtiovå öre per man, sa hon.

— Jag betalar, sa den ena.

— Allt?

— Ja.

— Det blir en och fyra då.

Sen försvann dom och han tänkte på efteråt precis när dom försvunnit, att han skulle ha sagt nånting.

Men alltid var det så, att han hade svårt att säga nånting, när han kände att människor ville att han skulle göra det.

Så hade det varit ända sen han var barn.

Varför säger du ingenting, Emil, brukade hans mor säga. Varför sitter du och ser så butter ut, brukade hon tillägga.

Solen hade gått i moln. Han märkte det på den plötsliga halvdagern inne i kaféet.

Han betalade och gick.

När han kom ut var det solljust och klart igen. En vacker, hög septemberhimmel välvde sig över staden och bort mot Hötorget såg han en flik av månen, som nu var blekt molnfärgad.

Bussarna for upp och ned över Kungsgatan, nästan utan avbrott, tyckte han.

Första dagen, när han gick till jobbet, lyste valaffischerna från plank och anslagstavlor. Vad är "en sanning?", tänkte han...

De röda, fullastade bussarna. Och det var långa köer vid hållplatserna.

Och solen sken över asfalten.

Han gick och tittade i skyltfönstren och utanför Norma mötte han en bekant.

— Förlåt! Förlåt! men jag är redan försenad. — Ring någon gång!

Ring någon gång! tänkte Emil Jonsson. Det säger människor alltid. Eller: Vi måste träffas. Vi måste, vi måste...

Ja, så var det. Det var så mycket man måste. Så mycket man trodde att man måste. Så mycket konventioner, så mycken barlast, som var alldeles onödig.

Det var som när han härom dagen mött en gammal klasskamrat på spårvagnen.

Han kände redan när han såg honom utanför på gatan, att vad har vi egentligen att säga varann. Vi har varit för länge borta från varann för att egentligen ha något gemensamt att anknyta till.

Han hade tryckt sig mot rutan innerst i ett hörn på plattformen för att inte bli observerad. Men den andre hade tydligen redan sett honom. Han tyckte i alla fall att han känt den andres blickar i ryggen och han kände sig som en orolig häst i en spilta.

Han kände sig skamsen också på samma gång. Om den andre nu hade sett honom, så...

— och längre ned på samma sida
"Världssoran skapar ungdoms-
brottslighet..."

Han vände lite på huvudet. Nu såg han att den andre stod alldeles bredvid.

Och plötsligt utan att han knappt visste om det själv, hade han lagt sin hand på hans axel.

— Hej, sa han på samma gång.

— Hej, ja jag tyckte väl att det var du. Och de log mot varann.

— Vad gör du nuförtiden?

— Jobbar på kontor. Och du själv?

— Kemist, jag jobbar på en fabrik i Ulvsunda.

Återigen detta vacuum. Och den andre tycktes också känna det, för en lång stund — ja, det kanske bara var någon minut, men det verkade som en evighet — stod de tysta bredvid varann.

— Hej, sa den andre, jag ska av här.

— Det var roligt att ses, ropade Emil Jonsson efter honom.

Efteråt tyckte han att alla medpassagerarna tittat på honom, sett rakt igenom honom och hans osäkerhet. Och han tyckte att dom log mot honom, som när man ler mot någon man tycker synd om på ett överseende sätt, därför att han burit sig löjligt och barnsligt åt.

Han steg av två hållplatser tidigare än han skulle...

Vid Hötorget hade försäljningen börjat. En och tjugofem kostade blåbären. Han hade lovat köpa hem några liter.

Men när han kom hem med bären hade hon redan varit nere i grönsaksaffären och handlat.

— Jag betalade bara en och tio litern, sa hon. Du ska inte köpa på torget. Dom är alltid dyrare där. Men dom ser ju fina ut. — Det var bra att du köpte i alla fall, sa hon och log mot honom. Du kunde ju inte veta...

Och dagarna gick och han var inte

David B. Rosenthals rapport.

På uppdrag av sitt lands regering företog den australiske tuberkulosläkaren David B. Rosenthal, överläkare vid Gresswell Sanatorium utanför Melbourne, under 1948 en vidsträckt studieresa i Europa. Den rapport som doktor Rosenthal vid återkomsten till Australien förelade sin uppdragsgivare är ur en synpunkt sannolikt unik. Det torde nämligen knappast förut inträffat att en sanatorieläkare under sina studier i främmande länder så ingående sökt sätta sig in i hur de lungsjukas egna organisationer arbetade och i vilken utsträckning ett samarbete existerade mellan de socialvårdande myndigheterna och de sjukas organisationer.

Det vittnar gott om denne tuberkulosläkares vidsynthet att han därvid inte bara intresserade sig för aktiviteten och arbetssättet inom de patientföreningar som finns på de flesta sanatorier i Storbritannien och västra Europa utan att han också bildade sig en uppfattning om de besökta ländernas konvalescentföreningar och deras verksamhet för medlemmarnas eftervård.

I samarbete med sina patienter har doktor Rosenthal på Gresswell Sanatorium skapat en patientförening, som i fråga om aktivitet och samhällsnyttigt arbete saknar motstycke i Australien, och det är betecknande att denna patientförenings insatser kommenteras i det australiska hälsovårdsdepartementets rapporter om staten Victorias tuberkulosvård. F.d. patienter på Gresswell Sanatorium har vidare bildat Australiens hittills enda konvalescentförening för tuberkulösa. Denna organisation har för närvarande omkring 1.000 medlemmar men är stadd under utveckling och till dess arbete kanske vi får anledning återkomma.

sjukledig längre. Det kändes skönt, tyckte han, att komma in i gängorna igen — och inte behöva grubbla över sånt som man ändå aldrig skulle kunna lösa.

Vad är sanning? tänkte han i alla fall första dagen han gick till jobbet, när han såg alla de olika valaffischerna, som var uppklistrade på alla plank och anslagstavlor runt hela staden och som alla utlovade "en sanning".

I sin rapport konstaterar doktor Rosenthal att det inte tycks finnas några konvalescentföreningar för tuberkulösa i Storbritannien och knappast heller på den europeiska kontinenten. Antagligen har språksvårigheter hindrat honom från att bilda sig en riktig uppfattning om hur det härvidlag är ställt i de nordiska länderna, ty medan han ingående redogör för antituberkulosarbetets medicinska problem i Skandinavien har han ingenting att berätta om de nordiska patientorganisationerna. Han skulle annars ha funnit att De Lungsjukas Riksförbund förmodligen är världens största sammanslutning av lungsjuka och f. d. lungsjuka, och att denna sammanslutning tack vare sina många lokalföreningar och sin tidskrift Status även är den organisatoriskt starkaste.

Det blev en pojke!

I den amerikanska tidskriften "Hospital" berättade nyligen styresmannen för ett sjukhus i Wichita Falls i Texas om ett på anstalten nyinstallerat signalsystem för blivande fäder. Att bli pappa är som bekant en orolig väntans tid, och på sjukhuset ifråga har man därför infört elektriskt signalsystem i förlossningsavdelningens väntrum för att på så sätt så mycket som möjligt avkorta orons och nyfikenhetens stunder för de blivande papporna. I väntrummet har man alltså monterat upp två lampor som dirigeras från förlossningsavdelningen. Den ena lampan visar blått sken vilket ska tydas sålunda: "Det blev en flicka!" Den andra lampan visar rött sken, och den skarpsinnige läsaren har förmodligen redan räknat ut att detta betyder: "Det blev en pojke!" Så fort en ny världsmedborgare anlänt på förlossningsavdelningen signalerar man därifrån ut till den nyblivne pappan i väntrummet.

I praktiken har detta signalsystem fungerat utmärkt, säger artikelförfattaren, men om flera förlossningar sker samtidigt på sjukhuset är det nödvändigt att man ser till att den optiska signalen i varje särskilt fall förmedlas till rätt barnfar.

En gång uppstod för övrigt en ganska dramatisk situation i väntrummet. En

Då Verner von Heidenstam och Oscar Levertin skulle skriva sanatorieroman!

Märkliga diktarplaner som ej förverkligades.

Doktor Allan Beskow berättar i en artikel i Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos Kvartalskrift om en märklig diktarplan, som aldrig förverkligades. Det var nämligen fråga om att två av vårt lands på sin tid främsta författare skulle skriva en sanatorieroman. Verner von Heidenstam besökte nämligen sin skaldebröder Oscar Levertin under den sistnämndes sanatorievistelse i Davos, och de två kollegerna hade då allvarliga planar på en roman om tuberkulosen. Genom Robert Kochs upptäckt av tuberkelbacillen kom planerna att skrinläggas. Man menade att upptäckten av tuberkulosis smittoämne skulle göra alla litterära skildringar av sjukdomen överflödiga. Om detta citera vi ur Nationalföreningens Kvartalskrift:

De båda vännerna roade sig nu också med att i en gemensamt författad skrift avlossa en salva mot naturalismens idévärld. Under intryck härav började Levertin drömma om, att de tillsammans skulle skriva en sanatorieroman. Han ville där skildra "de egendomliga intryck, som i daglig växling mellan polerna karneval och död drogo dem förbi", samt teckna några av de människor de sett. Då Levertin emellertid efter sommarvistelse i Sverige återkom till Davos hösten 1890, hade något hänt. Robert Koch, tuberkelbacillens frejdade upptäckare, hade på en internationell läkarkongress i Berlin redogjort för ett nytt medel, som skulle kunna bota tuberkulos hos människa. Meddelandet härom hade framkallat en våg av entusiasm. Man levde i den tron, att tuberkulosen nu skulle utrotas, och Levertin, som själv erhöll behandling med "Kochs lymfa", beklagade sig över, att Koch på detta sätt fräntagit honom och Heidenstam ett gott romanstoff! Kochs tuberkulin blev som läkemedel en desillusion. Den planerade romanen kom dock aldrig till stånd utan reducerades till den lilla skissen *En sylvesternatt på Dödens hotell*.

man vars hustru just förlöstes satt orolig på en stol envist fixerande de bägge signallamporna. Plötsligt lyste signalen "Det blev en pojke" och den nyblivne fadern rusade upp för att tråda en intensiv krigsdans då i detsamma signalen "Det blev en flicka" kom. Den arme mannen trodde nu att den första signalen varit ett misstag, men räddades från ett mindre sammanbrott när en sjuksköterska kom in och talade om att han blivit far till tvillingar.

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

LANDSKAMPSPARTI.

I den nyligen spelade landskampen Sverige—Jugoslavien spelades efterföljande parti vari Erik Lundin efter ett genomgående utmärkt spel utmanövrerar sin motståndare.

SICILIANSKT PARTI.

Vit: E. Lundin Svart: P. Trifunovic.

1. e2—e4	c7—c5
2. Sg1—f3	e7—e6
3. Sb1—c3	Sb8—c6
4. Lf1—b5	—
5. 0—0	Lc8—d7
6. Tf1—e1	Sg8—f6
7. Lb5×c6	—

Ett av Lundin ofta och med framgång använt spelsätt, som inrymmer en del taktiska möjligheter.

4. —	d7—d6
5. 0—0	Lc8—d7
6. Tf1—e1	Sg8—f6
7. Lb5×c6	—

Påpassligt spelat. I förbindelse med den nu följande manövern tar nu vit hand om initiativet, som bibehålles intill partiets slut.

7. —	Ld7×c6
8. d2—d4	e5×d4
9. Sf3×d4	Lf8—e7
10. Sd4×c6	b7×c6
11. Dd1—f3	Sf6—d7
12. Df3—g3	0—0
13. Lc1—h6	Le7—f6
14. Ta1—d1	—

Vit står nu fullrustad, medan svart dras med utvecklingssvårigheter.

14. —	Sd7—e5
15. Lh6—c1	—

Eliminerar hotet Sc4, och förbereder framstöten på f-linjen.

15. —	Dd8—c7.
16. h2—h4!	Tf8—d8
17. h4—h5	c6—c5
18. h5—h6	g7—g6
19. Lc1—g5	Dc7—e7
20. Lg5×f6	De7×f6
21. f2—f4	Se5—c6
22. Td1×d6!	—

Till synes närliggande, men till sina konsekvenser välberäknat offer.

22. —	Td8×d6
23. e4—e5	Df6—d8
24. e5×d6	Dd8×d6
25. Sc3—e4	Dd6—f8

Uppenbarligen kan svart ej inlåta sig på bonderovet 25.—, Dd4†, 26. Kh2, D×b2, 27. Dg5 jämt eavspärningsshotet c3. Detta var poängen i vits 22:a drag.

26. Dg3—g5	Sc6—d4
27. Se4—f6†	Kg8—h8
28. Sf6—d7	f7—f6

Svart har inte längre något försvar.

29. Se4×f6	Sd4—f5
30. Te1×e6	c5—c4

31. Sf6—g4	Df8—c5†
32. Kg1—h2	Ta8—f8
33. Sg4—e5	c4—c3
34. b2×c3	Dc5×c3
35. Te6—e8!	Kh8—g8

Matten har tydligen undgått svart, men ställningen är givetvis hopplös. (På 35.—, T×e8 hade följt 36. Df6† Kg8. 37. Df7 jämte D×e8 matt!)

36. Te8×f8†	Kg8×f8
37. Dg5—d8 matt.	

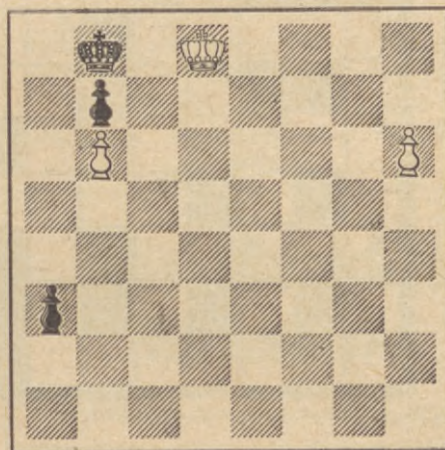
LÖSNING till Problem av Bayersdorfer.

(Tredragare):

1. Dd1—a1, K×c6.	2. Da7
1. — — e5	2. D×e5†
1. — — b3	2. De5†

STUDIE.

Av D. Joseph.

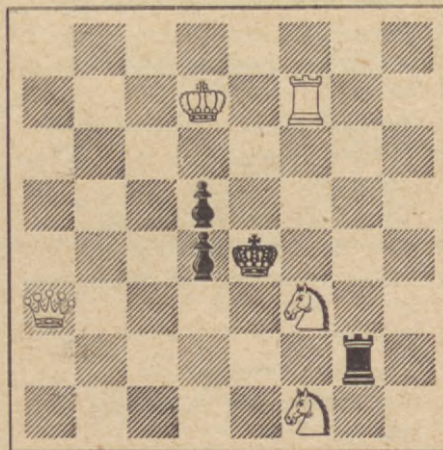

Vit drar och vinner.

(Vit: Kd8, Bb6, h6 = 3 pj.
Svart: Kb8, Ba3, b7 = 3 pj.)

PROBLEM.

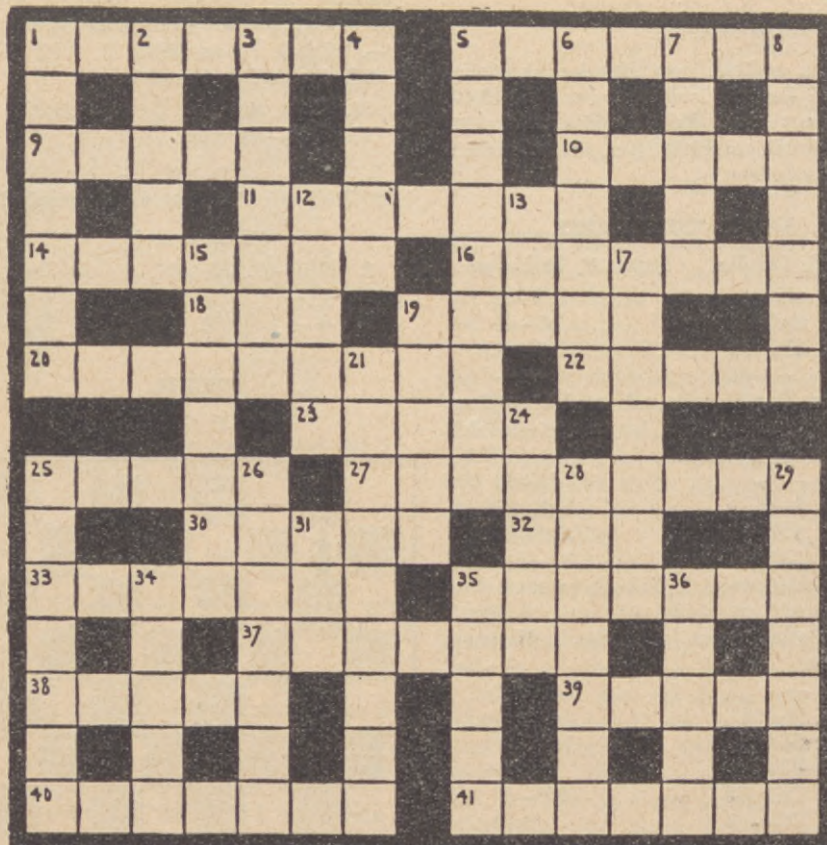
Av C. Mansfield.

Matt i två drag.

(Vit: Kd7, Da3, Tf7, Sf1, f3 = 5 pj.
Svart: Ke4, Tg2, Bd4, d5 = 4 pj.)

Korsord Nr 8

VÄGRÄTA ORD:

1. Skiljer fransmän och engelsmän åt. (7)
5. Är kanske med i kompott. (7)
9. Testators vackra tanke och har den verkligt kranke. (5)
10. Pullover heter det numera. (5)
11. Sättes fram i brist på annat. (7)
14. Normalprosa. (7)
16. Äro de gamla rimkrönikorna skrivna på. (7)
18. Hur ska det gå? ... (3)
19. Sensibla naturer göra det mer än andra. (5)
20. En stol för intellektuella. (9)
22. Obs! Här sättes ingenting.
23. Mellan Stockholm och Syndbyberg. (5)
25. Ändamål. (5)
27. Sker vid tvättbrygga. (9)
30. Vad Systemet ger en 50-åring. (5)
32. 2.50. (3)
33. Ett sätt att göra maten mera lockande. (7)
35. Lätt post. (7)

37. I dag röd, i morgon död. (7)

38. Vad sker vid shopping? (5)

39. Levereras av kasketot. (5)

40. Är påven. (7)

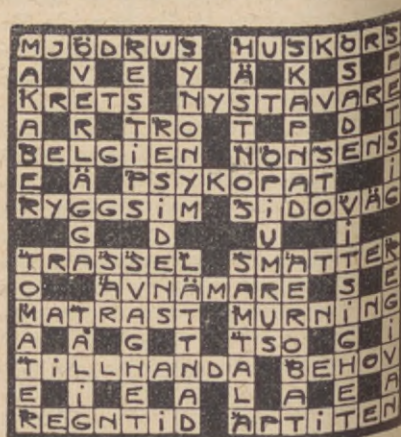
41. Han som gör saltomortaler på humorns bakgård. (7)

LODRÄTA ORD:

1. Badvatten i magen. (7)
2. Pola. (5)
3. Uppträder den blindes hund som. (7)
4. Hur det går när det dalar. (5)
5. Ett klot vars diameter är milliondelen av en milliondels millimeter. (9)
6. Användes förr av skolagare. (7)
7. Hur Einsteins världsrymd är beskaffad. (5)
8. Blir man i svåra fall av håravfall. (7)
12. Gör gråsten till makadam. (5)
13. Försmådd friare får trösta sig med en —. (3)
15. Där norskarna tar torskarna. (7)
17. Kan en gest vara. (7)

19. Barbro Stigsdotter. (5)
21. Är tanken i Platons filosofi. (9)
24. Bör man ha, när man går på kalas. (5)
25. En rocka med långt och skarptandat vapen. (7)
26. "Upplivom dem, de forntida — av ära, kraft och tro uti vår Nord!" (7)
(Geijer)
28. Är ofta herr Peterzohns uppträdande i Grönköping. (7)
29. Vet hur råskinn ska behandlas. (7)
31. Övertygelse. (3)
34. Går upp med en väldig fart. (5)
35. Gör att det vattnas i munnen. (5)
36. Farligt djur och kan veterinär göra. (5)

Lösning till korsord nr 6.

Pristagare blevo: 1:sta pris kr. 10.— herr Elof Andersson, Vallby, Fjärås, 2:a pris herr Carl Axel Hult, Seegat. 39 B Sandviken.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 8 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 september 1950. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 8". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i oktobernumret.

STOCKHOLM

Medlemskap i statsunderstödd **SJUKKASSA**

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkasse

STOCKHOLMS LÄNS
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

BORÅS och SÖDRA ÄLVSBOGSLÄN

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & C:o

Tel. 119 07 & 144 07

Borås

BIL-SERVICE AB

BORÅS

Allt i bilbranschen

AB NORRMALMS GJUTERI & MEK. VERKSTAD

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN för TEXTILINDUSTRIEN

Borås

Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS
FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

BETALD ANNONSPLATS

GYNNA

Status annonsörer!

FALKÖPING

Haglund & Söner

AKTIEBOLAG

Tel. 30 och 77

FALKÖPING

A.B. Falbygdens Textilindustri

Telefon 1224

Falköping

Bröderna Wahl A.-B.

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

SJUKHUSETS KULTURBEHOV...

En människa, som blivit isolerad för en längre tid genom sjukdom, riskerar lätt, särskilt om hon är ung, att råka in i en psykisk misär, som förlamar handlingsviljan och stäcker personlighetsutvecklingen. Och tuberkulosen drabbar framför allt och känbarast de unga. Den sjuke ryckes ut ur sin tidigare miljö, kommer bort från arbete, hem, vänner och bekanta, föreningsliv och kulturgemenskap för att planteras om i sjukhusets miljö med de ofrånkomliga restriktioner i livsföringen, som sjukdomen och anstaltsvistelsen för med sig. Han har ofta ganska svårt att finna sig tillrätta. Den mindre motståndskraftige kan ta skada för livet. Självtilliten och känslan för det personliga ansvaret riskerar att avtrubbas. På senaste tiden har man därför allt klarare insett betydelsen av att göra sjukhuslivet mer meningsfullt och utvecklingsbefrämjande genom sysselsättningsterapi, intensifierad studieverksamhet och liknande. Kan man på så sätt göra sjukhustiden innehållsfull och lärorik, förbättrar man samtidigt patientens förutsättningar att komma till rätta med tillvaron, när han skall ut i förvärvslivet igen. Inte minst viktigt är att självförtroendet och den psykiska spänsten hålles vid makt.

(Ur De lungsjukas riksförbunds programskrift "Produktiv socialvård är samhällsekonomi")

FALKÖPING

BETALD ANNONSPLATS

HÖÖR

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum
Tel. 25

JÖNKÖPING

FARMA

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig sortering i sjukvårds- o. förbandsartiklar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595 Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

LUND

Lars Simonssons Läderhandel
Lund

Damväskor
Börsar

Portföljer
Plånböcker

Tel 107 43

REKOMMENDERAS

MALMÖ

Gå till specialaffären
när det gäller garn.
Mönster och garn gratis
vid köp av garn.

Signe Svensson

Tel. 119 55 Föreningsgatan 25.

MALMÖ

BERNH. PERSSON GJUTERI

MALMÖ Tel. 237 75, 780 35

Ät varje dag —

Andersson's

Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS
Tel. 255 26 Olga Hellqvist

BETALD ANNONSPLATS

SUNDSVALL

DUCO & MALAREVERKSTAD

Modern och tidsenligt inredd efter
senaste förordningen

C. ERIK BERGSTRÖM

Förstklassigt arbete Humana priser
N. Järnvägsgatan 52 Telefon 1718

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsäkers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
Mars—Oktober 1950. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61
Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330

Järnkonstruktioner och smiden
för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad
Telefoner 4757, 4767 — SUNDSVALL

UPPSALA

DERBER

A.-B. Hj. Söderberg
UPPSALA

VÄSTERAS

VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD
Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
Utför alla slags Binderier och Blomster-
korgar omsorgsfullt. Årstidens krukväx-
ter och lösa blommor i stor sortering och
till billiga priser.

AB STÅLMANUFAKTUR

KAFFETRYCKKOKAREN

SPARPETTER

i rostfritt stål, som sparar kaffe med 40 %
mot den gamla kokmetoden och framstäl-
ler ett förnämligt kaffe med högre arom
trots mindre kaffemängd, bildar ingen
garvsyra, kokar icke över.

ÅTERFÖRSÄLJES

hos varje välsorterad järn- & bosättnings-
affär samt i varuhuset.

FÖRSÄLJNINGSKONTOR:

Drottninggatan 30
Stockholm
Tel. 21 47 11

Pilfinksgatan 8
Göteborg
Tel. 16 20 23

morgonbris vill ha

trygga och trivsamma sociala villkor för hem- och yrkes-
arbetande kvinnor, för samhällets alla medborgare.

morgonbris är organ

för Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som utgör
en del av landets största och regerande parti, med möj-
lighet att utträta något.

Kom med i socialdemokratiska kvinnoförbundet!

Sök medlemskap i ortens socialdemokratiska kvinnoklubb!

Västmannagatan 2, Stockholm, Tel. 11 88 82, 11 88 86.

Kol och Koks - Ved
Byggnadsmaterial

A/B G. HAAK

Västervik

Telefoa Gruppnummer 132 10

Malmö Begravningsförening

FOLKRÖRELSESNAS BEGRAVNINGSBYRÅ

OMBESÖRJER ALLA UPPDRAG
OMSORGSFULLT

Föreningen är organiserad utan vinstintresse och ser
som sin uppgift att ordna stilfulla och värdiga begräv-
ningar, såväl eldbegängelser som jordbegravning,
till lägsta möjliga kostnad

SOLTERS PLAN 1

(Hörnet av S. Förstadsgatan 65)

Tel. 355 79, 230 22

Efter kontorstid

bost. tel. 233 69

bost. tel. 230 22

bost. tel. 124 58